

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Tina Peterka

**Ekonomске migracije ter delovni pogoji migrantov v Sloveniji
Diplomsko delo**

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tina Peterka

Mentorica: izr. prof. dr. Aleksandra Kanjuo-Mrčela

Ekonomске migracije ter delovni pogoji migrantov v Sloveniji
Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Ekonomske migracije ter delovni pogoji migrantov v Sloveniji

Globalizacija je omogočila mobilnost delavcev preko meja in odprla nove možnosti migracij delavcem iz slabše ekonomsko razvitih območji v države, ki so sicer boljše ekonomsko razvite, a skušajo znižati stroške dela z zaposlovanjem delavcev migrantov. Slovenija podobno kakor Evropska unija sledi restriktivni politiki zaposlovanja delavcev tujcev. Tako, kljub spremembi zakonodaje, ostajajo temeljna tri oz. štiri delovna dovoljenja za zaposlovanje tujcev, pri čemer ostaja najpogostejše delovno dovoljenje za zaposlitev, ki omogoča (naj)manj pravic delavcu migrantu. Sicer v Sloveniji, kljub članstvu Slovenije v Evropsko unijo, prevladujejo migranti iz držav bivše Jugoslavije, predvsem iz Bosne in Hercegovine. Moški delavci migranti zaposleni v gradbenem sektorju predstavljajo večinski del delavcev migrantov v Sloveniji. Delovni pogoji slednjih pa so trikrat do štirikrat pogosteje kršeni kot pri domačih delavcih, sami delavci migranti pa so povečini slabo oz. sploh niso obveščeni o pravicah iz delovnega razmerja. Poleg slabih delovnih pogojev se moški delavci migranti, zaposlenih v gradbenem sektorju, soočajo tudi s težkimi življenjskimi pogoji.

Ključne besede: Slovenija, ekonomska migracija, delavec migrant, delovni pogoji, življenjski pogoji.

Economic migration and working conditions of migrant workers in Slovenia

Globalization has made worker mobility cross borders possible and has opened new opportunities for workers to migrate from economically weaker regions to a country, which is economically stronger in its development but tempt to reduce labor costs by employing economic migrants. Slovenia, similarly as the European Union, follows a restrictive policy regarding employment of migrant workers. Although, changes in the policy were made, there are still three respectively four working permits regarding the employment of migrant workers, by which the most frequently used one is the working permit for employment, which enables the least amount of rights. Despite Slovenian membership in the European Union, most migrants come from ex Yugoslavian countries, especially from Bosnia and Herzegovina. Male migrant workers are usually employed in the construction sector and represent the majority of migrant workers in Slovenia. Working conditions of migrant workers are three to four times frequently broken compared to the working conditions of domestic workers. Migrant workers are also poorly informed or not informed at all about their rights. Next to hard working conditions, male migrant workers which are employed in construction, are faced with bad living conditions.

Keyword: Slovenia, economic migration, migrant worker, working conditions, living condition.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	6
2 MIGRACIJE, MIGRANT – DEFINIRANJE POJMOV	8
3 MIGRACIJE OZ. PRISELITVE IZ TUJINE NA OBMOČJU SLOVENIJE	9
3.1 Od konca druge svetovne vojne do osamosvojitve	10
3.2 Po osamosvojitvi	11
4 ZAKONODAJA NA PODROČJU ZAPOSLOVANJA IN DELA TUJCEV	13
5 DELAVCI MIGRANTI V SLOVENIJI	17
5.1 Značilnosti delavcev migrantov v Sloveniji.....	17
5.2 Delovni in življenjski pogoji delavcev migrantov	21
5.3 Zakonodaja oz. delovna dovoljenja v praksi	24
6 SKLEP	28
LITERATURA	30
PRILOGE	33
Priloga A: Grafikon - Meddržavne selitve, prirast iz tujine, po spolu.....	33
Priloga B: Grafikon - Meddržavne selitve po starostnih skupinah, priseljeni iz tujine.....	34
Priloga C: Grafikon - Meddržavne selitve, priseljeni iz tujine.....	35
Priloga Č: Grafikon - Meddržavne selitve, priseljeni iz tujine, po statističnih regijah	36
Priloga D: Grafikon - Meddržavne selitve po državi državljanstva, priseljeni skupaj.....	37
Priloga E: Grafikon - Priseljeni tujci po namenu in državi državljanstva.....	38
Priloga F: Grafikon - Priseljeno delovno aktivno prebivalstvo po doseženi izobrazbi in državi državljanstva.....	39
Priloga G: Grafikon - Priseljeno delovno aktivno prebivalstvo po državi državljanstva in dejavnosti za leto 2008	40
Priloga H: Grafikon - Priseljeno delovno aktivno prebivalstvo po državi državljanstva in dejavnostih, leto 2009.....	41
Priloga I: Grafikon - Priseljeno delovno aktivno prebivalstvo po poklicu in državi državljanstva, leto 2005, 2006	42

Priloga J: Grafikon - Priseljeno delovno aktivno prebivalstvo po poklicu in državi državljanstva, leto 2007, 2008, 2009	43
Priloga K: Tabela - Veljavna delovna dovoljenja za zaposlitev tujca po dejavnostih, december 2008	44
Priloga L: Tabela - Veljavna delovna dovoljenja za zaposlitev tujcev po dejavnostih, december 2009	45
Priloga M: Tabela - Veljavna delovna dovoljenja za zaposlitev tujcev po dejavnostih, december 2010	46
Priloga N: Tabela - Veljavna delovna dovoljenja po spolu, december 2008	47
Priloga O: Tabela - Veljavna delovna dovoljenja po spolu, december 2009	47
Priloga P: Tabela - Veljavna delovna dovoljenja po spolu, december 2010.....	47
Priloga R: Tabela - Veljavna delovna dovoljenja po spolu, april 2011.....	47
Priloga S: Tabela - Veljavna delovna dovoljenja po izobrazbi, december 2008	48
Priloga Š: Tabela - Veljavna delovna dovoljenja po izobrazbi, december 2009	48
Priloga T: Tabela - Veljavna delovna dovoljenja po izobrazbi, december 2010	48
Priloga U: Tabela - Veljavna delovna dovoljenja po izobrazbi, april 2011	48

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 3.1: Meddržavne selitve – priseljeni od 1961 do 2009.....	11
---	-----------

KAZALO TABEL

Tabela 3.1: Tujci po skupinah državljanstva in statističnih regijah.....	12
Tabela 5.1: Izdana delovna dovoljenja po državljanstvu	18
Tabela 5.2: Veljavna delovna dovoljenja po državljanstvu, december 2010	18
Tabela 5.3: Veljavna delovna dovoljenja po starosti, december 2008	19
Tabela 5.4: Veljavna delovna dovoljenja po starosti, december 2009	19
Tabela 5.5: Veljavna delovna dovoljenja po starosti, december 2010	19
Tabela 5.6: Veljavna delovna dovoljenja po starosti, april 2011.....	19
Tabela 5.7: Veljavna delovna dovoljenja za zaposlitev tujcev po dejavnostih, april 2011.....	20

1 UVOD

Globalizacija oz. globalna ekonomija in s tem povezana mobilnost delavcev preko meja je odprla nove možnosti za delavce iz slabše ekonomsko razvitih območji v države, ki skušajo znižati stroške dela z zaposlovanjem delavcev migrantov. Evropa oz. Evropska unija, kakor tudi Slovenija teži k restriktivni politiki zaposlovanja tujih delavcev, kar pomeni, da so tako delavske kot socialne pravice migrantov praviloma omejene. Prav tako so delavci migranti pogosto izločeni iz določenih poklicnih skupin oz. dejavnosti ter povečini pomanjkljivo obveščeni o svojih pravicah.

Castels vidi novodobnega delavca migranta kot novodobnega sužnja. (Medica 2010, 39) Primerjava ne čudi, saj so delavci migranti povečini izkoriščani, njihove pravice pa sila omejene oz. velikokrat kršene. Prav tako so delovni pogoji ter drugi življenjski pogoji izredno slabi, sami migranti pa odrinjeni na rob družbe, kjer jih družba ne opazi oz. ne želi opaziti.

Namen tega diplomskega dela je osvetlitev položaja ekonomskih oz. delavskih migrantov v Sloveniji, s poudarkom na delovnih in življenjskih pogojih, s katerimi se soočajo delavci migranti. Diplomaska naloga podaja pregled novejših predpisov oz. zakonodaje ter oceno, analizo stanja delavnih in življenjskih pogojev delavcev migrantov, kakor tudi priporočila, ki bi pripomogla k izboljšanju stanja.

Prvo poglavje je namenjeno definiranju temeljnih pojmov kot so: „migracije“, „ekonomske migracije“, „migrant“, „delavec migrant“.

Sledi poglavje v katerem so obravnavane migracije oz. priselitve v Slovenijo skozi zgodovino. Obravnavano bo obdobje pred osamosvojitvijo oz. od druge svetovne vojne do osamosvojitve ter podane značilnosti priseljencev v obdobju po osamosvojitvi Slovenije.

Tretje poglavje obravnava zakonodajo za področje zaposlovanja in dela tujcev po osamosvojitvi Slovenije. Obravnavane so tako trije Zakoni o zaposlovanju in delu tujcev (iz leta 1992, 2000 in 2011), pri čemer sta podrobneje razložena zakona iz leta 2000 in 2011. Poleg zakonov o zaposlovanju in delu tujcev je še delno obravnavan Zakon o tujcih ter Zakon o delovnih razmerjih.

Četrto poglavje se osredotoča na delavce migrante v Sloveniji, začenši z značilnostmi, ki jih kažejo statistični podatki Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje oz. statistični podatki izdanih in veljavnih delovnih dovoljenj. Poglavje poleg značilnosti delavcev migrantov obravnava tudi

delavske ter druge pogoje migrantov ter vpliv zakonodaje oz. delovnih dovoljenj v praksi, s poudarkom na preteklih izkušnjah delavskih migrantov.

Pri analizi značilnosti priseljencev ter značilnosti delavcev migrantov sem se opirala na statistične podatke Statističnega urada Republike Slovenije ter podatke Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje. Za opis oz. analizo delovnih in življenjskih pogojev sem uporabila Poročilo Zveze svobodnih sindikatov Slovenije o položaju delavcev migrantov v Sloveniji, ki temelji na poročilih Inšpektorata za delo. Zaradi neobstoja evidence o višini plač, števila ur dela, ipd. sem za predstavitev razmer podala izjave delavcev migrantov iz dokumentarnega filma Jelene Aščić, Gradimo suženjstvo, iz leta 2010 ter analiz stanja nekaterih drugih avtorjev, ki so analizirali položaj oz. delavske in življenjske pogoje delavcev migrantov v Sloveniji.

Pri diplomski nalogi se osredotočam na moške delavce migrante, ki so zaposleni v gradbenem sektorju. Za slednjo selektivno analizo, moških migrantov v gradbenem sektorju, sem se odločila zato, ker je (nasploh) največ migrantov v Sloveniji zaposlenih v gradbenem sektorju ter so moškega spola. Kljub vsemu naj omenim nekatere avtorje, ki so analizirali izkušnje žensk, migrantk, v Sloveniji. S slednjo tematiko so se na primer ukvarjali: Sanja Cukut Krilić v delu Spol in Migracije: Izkušnje žensk kot akterk migracij iz leta 2009, Hrženjak Majda v (Neformalno) skrbstveno delo in družbene neenakosti, Mojca Pajnik za Mirovni Inštitut z raziskovalno, projektnim delom FeMiPol, ki podaja analizo integracij ženskih migrantk na trgu dela in v družbi, Milharčič Hladnik Mirjam, Drnovšek Marjan, Strle Urška, Mlekuž Jernej, Škrlj Katja, Cukut Sanja in Kalčič Špela v Krila migracij: Po meri življenjskih zgodb, v kateri, s pomočjo avto/biografskih zgodb, analizirajo izkušnje žensk migrantk, idr.

2 MIGRACIJA, MIGRANT – DEFINIRANJE POJMOV

Migracija je po Mednarodni organizaciji za migracijo, gibanje posameznika ali skupine ljudi, preko mednarodnih mej ali znotraj države. Gre za gibanje populacije, ki vključuje vse vrste gibanja ljudi, ne glede na vzrok ali namen. Sama delovna migracija („*Labour Migration*“) pa je po drugi strani definirana kot gibanje oseb iz ene države v drugo, ali znotraj posamezne države, z namenom dela oz. zaposlitve. (International Organization for Migration 2011)

Na tem mestu naj še omenim definicijo migracij v luči statističnih standardov, kjer je migracija definirana na podlagi t.i. običajnega bivališča. Migracija tako pomeni spremembo iz običajnega bivališča v neko novo, drugo bivališče. Z vidika mednarodnih migracij to pomeni spremembo običajnega bivališča na ravni dveh držav. Običajno bivališče „pa je opredeljeno kot bivališče, kjer je oseba v zadnjem letu pretežno bivala. Slovenija je zadnjih deset let uporabljala namesto enoletnega le trimesečno obdobje za opredelitev običajnega bivališča, čeprav ima namen v celoti prevzeti mednarodni statistični standard.“ (Malačič v Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve - MDDSZ 2006, 63) Poudariti je še potrebno, da pri slednji definiciji za namene mednarodne statistike, nista pomembni ne državljanstvo ne nacionalnost medtem, ko v Sloveniji, ko govorimo o tujcih, mislimo osebe, ki nimajo slovenskega državljanstva. (Malačič v MDDSZ 2006, 63)

Podobno kot pri terminu „migracija“ se soočamo z različnimi definicijami termina „migrant“. Migranti so tako načeloma razumljeni kot osebe oz. družinski člani, ki se preselijo v drugo državo ali regijo z namenom izboljšanja svojega materialnega ali socialnega položaja oz. na sploh izboljšanja svojih nadaljnjih življenjskih perspektiv. Po drugi strani pa na primer Združeni narodi migranta definirajo kot individuuma, ki se je naselil v drugi oz. tuji državi za več kot eno leto, ne glede na vzrok ali namen selitve. Za ekonomskega migranta („*economic migrant*“) pa se smatra vsakega posameznika, ki zapusti svojo domovino oz. stalno prebivališče ter se naseli izven svoje države, z namenom izboljšanja kvalitete življenja. Sam koncept pa se sicer uporablja tudi za osebe, ki so zapustile svojo državo z namenom nove zaposlitve oz. dela. (International Organization for Migration 2011)

V diplomski nalogi bodo s termini delavci migranti ali delavci tujci oz. nasploh migranti, mišljene osebe – tujci, priseljeni v Slovenijo z namenom dela oz. zaposlitve. Podobno bo s terminom ekonomska oz. delavska migracija mišljena migracija z namenom (nove) zaposlitve oz. dela.

3 MIGRACIJE OZ. PRISELITVE IZ TUJINE NA OBMOČJU SLOVENIJE

Ko govorimo o priseljenkih (imigrantskih) skupnostih v Republiki Sloveniji, moramo imeti v mislih, da priseljenci v grobem sestavljajo dve oz. tri skupine z različnim statusom – prvo skupino predstavljajo tisti, ki imajo slovensko državljanstvo, drugo pa tisti, ki le-tega nimajo, pri čemer se ta skupina deli še na dve podskupini – na priseljence, ki imajo v Republiki Sloveniji stalno prebivališče, in priseljence, ki imajo samo začasno prebivališče. Tisti, ki imajo slovensko državljanstvo, so seveda v pravicah in dolžnostih popolnoma izenačeni z ostalimi državljani Republike Slovenije. Ta skupina je v Sloveniji dejansko prevladujoča in jo v glavnem sestavljajo pripadniki drugih narodov in narodnosti nekdanje skupne države, ki so po osamosvojitvi Slovenije lahko pridobili slovensko državljanstvo po poenostavljenem postopku v skladu s 40. členom Zakona o državljanstvu Republike Sloveniji. (Bešter 2003,12)

V sledečem poglavju bom obravnavala migracije oz. priselitve iz tujine na področju Slovenije. Predstavila oz. podala bom kratek pregled priselitev v obdobju po konca druge svetovne vojne do osamosvojitve ter nekatere značilnosti priselitev oz. priseljencev po letu 1991.

3.1 Od konca druge svetovne vojne do osamosvojitve

Konec druge svetovne vojne, podobno kakor drugod po Evropi, pomeni prelomnico migracij v Sloveniji. Tako se je, sicer že prej številčno izseljevanje iz slovenskega ozemlja, ki je bilo na začetku 20. stoletja usmerjeno v čezmorske države, kasneje v tridesetih letih pa predvsem v zahodne države, ustavilo. Kljub vsemu, tik po drugi svetovni vojni, razen vojaških (dodeljenih) naselitev iz drugih republik Jugoslavije v Sloveniji ter politično motiviranih priselitev iz Istre (ni se vedelo kateri državi bo Istra dodeljena), drugih migracijskih priselitvenih tokov ali ekonomsko motiviranih migracij (še) ni bilo. (Dolenc 2007, 73-75)

Obdobje večjih migracijskih ekonomsko motiviranih priselitev v Slovenijo se začne konec petdesetih oz. v začetku šestdesetih let prejšnjega stoletja. Eden izmed razlogov je postopno odprtje Jugoslovanskih mej in s tem vključitev v mednarodne migracijske tokove in drug tip upravljanja migracij. Začetek slednjega (drug tip upravljanja migracij) predstavlja razhod Jugoslavije od Sovjetske zveze oz. drugih socialističnih držav. Po razhodu so se tako začele „intenzivne migracije, saj je skupna država načeloma zagotavljala svobodna migracijska gibanja.“ (Malačič 2008,46-47) Drugi razlogi so povezani predvsem z gospodarsko razvitostjo posameznih območji v bivši Jugoslaviji. Tako so za Slovenijo sicer značilni oz. pomembni migracijski tokovi, ki so potekali od jugovzhoda proti severovzhodu oz. iz manj razvitih delov v najbolj razvite dele bivše Jugoslavije. (Malačič 2008, 47)

Kljub vsemu Slovenija v času Jugoslavije ni imela neke zaokrožene migracijske politike. Tako dejansko ne moremo govoriti „o klasični imigrantski situaciji“, temveč o medrepubliških, notranjih migracijah. (Medica 2010, 41-42)

Kot že omenjeno šestdeseta leta prejšnjega stoletja pomenijo začetek obdobja ekonomskih migracij v Sloveniji. Tako so v obdobju od leta 1960 do leta 1970 prevladovali migranti iz Hrvaške, katerih je bilo skoraj polovica. Poleg migrantov iz Hrvaške se poveča tudi število migrantov iz Albanije, Kosova, Srbije in Bosne. (Dolenc 2007, 79-80)

V naslednjem obdobju, se pravi do leta 1980, se začne, zaradi zagona gospodarstva (gre za obdobje najintenzivnejše gradnje) ter izboljšanja življenjskega standarda (opremljanje gospodinjstev s potrošnimi dobrinami), kakor tudi zaradi naftne krize oz. posledičnega omejevanja priseljevanja primarnih selitvenih držav zahoda (npr. Nemčija, Francija, Velika Britanija), najintenzivnejše priseljevanje v zgodovini Slovenije. Tako je bilo ob popisu leta 1981 več kot 150 tisoč narodnostno neavtohtonega prebivalstva. V tem obdobju se prav tako pokaže značilna enosmerna migracija iz Bosne in Hercegovine v Slovenijo, kakor tudi, že prej omenjeno, prevladovanje priseljencev iz Bosne in Hercegovine, katere delež predstavlja kar 40 odstotkov vseh priselitev iz bivše Jugoslavije. (Dolenc 2007, 81-84)

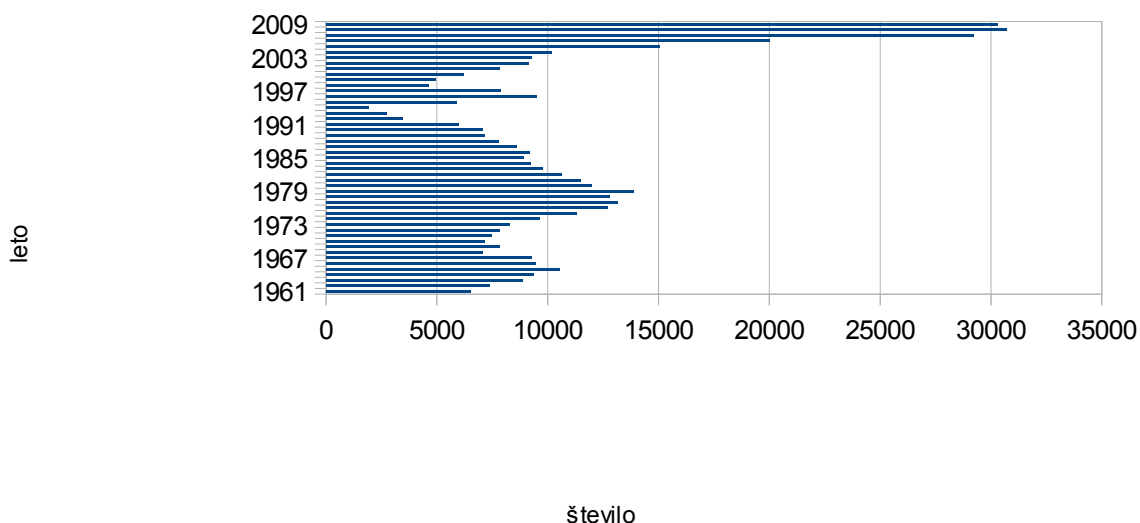
Podobno ugotavlja tudi Malačič. Tako v sedemdesetih letih prevladujejo migranti oz. priseljenci iz Bosne in Hercegovine, Hrvaške, sledijo pa jim Srbija ter Vojvodina in Kosovo. (Malačič 2008, 46-74)

V zadnjem desetletju pred osamosvojitvijo Slovenije se migracijski tokovi oz. priselitve začnejo počasi umirjati. Prav tako se z koncem osemdesetih let prejšnjega stoletja konča obdobje tridesetletnega primarno ekonomskega priseljevanja. Tako se doslej prevladujočim moški migraciji pridruži še ženska migracija oz. sekundarni selitveni toki povezani z združevanjem družine. (Dolenc 2007, 85-86)

Iz podatkov, pridobljenih preko Statističnega urada Republike Slovenije (SURS), je razvidno, da je višek priselitev iz tujine, podobno kakor ugotavljajo drugi avtorji, Slovenija, v času bivše Jugoslavije, doživljala, v drugi polovici sedemdesetih let. Naslednjo večje priselitveno obdobje pa je sledilo v času samostojne Slovenije od leta 2000 naprej. Grafikon 3.1 sicer prikazuje priselitve tako državljanov Republike Slovenije kakor tujcev medtem, ko Grafikon A (glej Priloge) prikazuje

priselitev po spolu, kjer se kaže prevladovanje moških priseljencev. Sicer je za obdobje pred osamosvojitvijo (od 1982 do 1991) značilno, da so priseljenci stari od 20 do 29 let (Priloge Grafikon B), sami migranti pa so bili po večini nekvalificirani in neizobraženi ter so zapolnjevali delovna mesta, ki jih slovenski kvalificirani industrijski delavci več niso zapolnjevali oz. so zapolnjevali višja delovna mesta. (Malačič 2010, 85-86)

Grafikon 3.1: Meddržavne selitve - priseljeni iz tujine od 1961 do 2009
Državljeni RS in tujci skupaj

Vir: SURS (2011)

3.2 Po osamosvojitvi

Po osamosvojitvi se je število priseljenih v Slovenijo tako rekoč (z izjemo leta 1998 in 1999) iz leta v leto višalo. Med priseljenci sicer prevladujejo tujci, samo število priseljenih tujcev pa se je iz dobrih 3600 v letu 1995, povečalo na skoraj 28.000 v letih 2008, 2009. Slednji trend priselitev je opazen predvsem po letu 2000 (Priloga C).

Vzroki, za višje število priselitev po letu 2000 oz. za obdobje 2002 do leta 2008, so povezani z gospodarsko rastjo, nadpovprečnim investiranjem in posledičnim zaposlovanjem. (Dolenc 2007, 94)

Sicer se je število tujcev, se pravi oseb, ki niso imele slovenskega državljanstva, od leta 1999 do leta 2010, povečevalo. Tako je v letu 1999 v Sloveniji živelo približno 33.000 tujcev, leta 2010 pa že kar 82.000. (Eurostat) Če pogledamo še podatke Statističnega urada Republike Slovenije za leto 2011,

ugotovimo, da v Sloveniji biva 82.746 tujcev, od tega kar 72.595 oz. 87,7 odstotkov tujcev prihaja iz držav bivše Jugoslavije.

2011	SLOVENIJA	Spol - SKUPAJ	Moški	Ženske
Število	Tujci - SKUPAJ	82746	58697	24049
	Nekdanja Jugoslavija	72595	53642	18953
	Evropska unija	5363	3103	2260
	Druge države	4788	1952	2836
Delež (%)	Tujci - SKUPAJ	100	100	100
	Nekdanja Jugoslavija	87,7	91,4	78,8
	Evropska unija	6,5	5,3	9,4
	Druge države	5,8	3,3	11,8

Vir: SURS (2011)

Če podrobneje pogledamo strukturo priseljencev oz. tujcev iz držav bivše Jugoslavije ugotovimo, da večina priseljencev prihaja iz Bosne in Hercegovine, sledijo pa Srbija (oz. Srbija in Črna gora), Makedonija, Hrvaška (Priloga D). Rečeno drugače, večina tujcev oz. migrantov v Sloveniji prihaja iz t.i. tretjih držav.

Priseljenci se sicer največkrat naselijo v Osrednjeslovenski regiji, Savinjski in Podravski regiji (Priloga Č), starostna skupina priseljencev pa se je, v primerjavi z obdobjem do osamosvojitve, razširila. Tako prevladujejo priseljenci v starostni skupini od 20 do 35 oz. 39 let (Priloga B). Prav tako še vedno prevladujejo moški priseljenci oz. tujci.

Primarni vzrok oz namen priselitve (od leta 2005 do leta 2008) ostaja zaposlitev, sledita sezonsko delo in združitev z družino. V letih 2008 in 2009 primarni vzrok priselitve ostaja zaposlitev in združitev z družino, sama kriza pa je pustila posledice na priselitvi z namenom sezonskega dela, ki je v letu 2009 drastično upadel (Priloga E). Glede na podatke, lahko sklepam, da še vedno prevladuje trend ekonomsko motiviranih migracij oz. migracij z namenom zaposlitve.

Večina priseljencev ima osnovnošolsko oz. srednješolsko izobrazbo (Priloga F), zaposlitev pa najdejo v gradbeništvu, predelovalnih dejavnostih, v prometu in skladiščenju, dejavnosti vezani na trgovino in vzdrževanje in popravilo motornih vozil ter gostinstvu (Priloga G, Priloga H). Delovno aktivni so predvsem v poklicih za neindustrijski način dela ali poklicih za preprosta dela. Od leta 2006 pa se zvišuje število priseljencev v poklicih vezanih na upravljanje strojev in naprav oz. priseljencev, ki delujejo kot industrijski izdelovalci oz. sestavljavci (Priloga I, Priloga J).

4 ZAKONODAJA NA PODROČJU DELA IN ZAPOSLOVANJA TUJCEV

Po osamosvojitvi leta 1991 se je v Sloveniji razvil bolj ali manj „normalen trg dela v skladu z evropsko tradicijo in nekaterimi lokalnimi posebnostmi.“ (Malačič 2010, 85) Leta 1992 je bil tako sprejet prvi zakon, ki je urejal status tujcev na trgu dela. Zakon je ločeval med dvema delovnima dovoljenjema in sicer med osebnim delovnim dovoljenjem ter dovoljenjem na zahtevo delodajalca. Osebno delovno dovoljenje je bilo stalno, medtem ko je dovoljenje na zahtevo delodajalca bilo potrebno obnavljati, se pravi je bilo veljavno krajši čas. Število vseh dovoljenj je bilo takoj po osamosvojitvi relativno visoko (izdanih je bilo 36.634 dovolj), kar lahko pripišemo tudi spremembi statusa številnih, ki so že takrat dlje časa živeli v Sloveniji, a so se po osamosvojitvi znašli v vlogi tujca. Od leta 1994 do leta 2000 je število delovnih dovoljenj nihalo med 34.768 in 40.320. (Malačič 2010, 87-88)

Zakon o zaposlovanju tujcev iz leta 1992 (ZZDT 1992), je veljal do leta 2000, ko je bil sprejet nov Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT 2000), ki je predvidel članstvo Slovenije v EU ter uvedel tri delovna dovoljenja: osebno delovno dovoljenje, dovoljenje za zaposlitev in dovoljenje za delo. (Malačič 2010, 87)

Po omenjenem zakonu se osebno delovno dovoljenje izda za določen ali nedoločen čas, ki tujcu omogoča prost dostop do trga dela ter se izda neodvisno od stanja oz. razmer na trgu dela. Tujec s to obliko dovoljenja je, kar se tiče zaposlovanja, izenačen z državljanom Republike Slovenije, se posledično lahko vpiše v evidenco brezposelnih oseb na Zavodu za zaposlovanje ter samozaposli. Zanj lahko zaprosi tujec, ki izpolnjuje pogoje za samozaposlitev ali begunec (v primeru, da se izdaja dovoljenje za obdobje enega leta) ter tujec, ki je v Sloveniji neprekinjeno zaposlen pri istem delodajalcu pet let (v primeru, da se izda dovoljenje za obdobje treh let). Prav tako lahko za to obliko delovnega dovoljenja (za nedoločen čas) zaprosi tujec z dovoljenjem za stalno prebivanje.

Po drugi strani se dovoljenje za zaposlitev veže na stalne zaposlitvene potrebe delodajalca. S to obliko dovoljenja se tujec lahko zaposli le pri (enem) delodajalcu, ki je zaprosil za izdajo dovoljenja. Dovoljenje se izda le pod pogojem, da v evidenci zavoda za zaposlovanje ni ustreznega domačega brezposelnega delavca, če še ni izkoriščena kvota (katero bom razložila nekoliko kasneje) ter če zaposlitev tujce ne bo škodljivo vplivala na trg dela, se pravi na stanje brezposelnosti, na strukturo zaposlovanja oz. na odpiranje novih delovnih mest. Dovoljenje se sicer podaljšuje za obdobje enega leta (če v evidenci brezposelnih oseb ni primernih domačih delavcev), izjemoma tudi za obdobje dveh let (v primeru, da zavod ugotovi, da ne bo mogoče odpraviti deficitarnosti določenih poklicnih profilov delavcev na trgu dela).

Dovoljenje za delo je izdano z vnaprejšnjo časovno omejitvijo, z namenom, za katerega je bilo izdano ter na vlogo delodajalca oz. pravne osebe. Dovoljenje se izdaja za napotene tujce, usposabljanje in izpopolnjevanje tujcev, sezonsko delo, delo tujih poslovnih delavcev ter za individualne storitve tujcev. Dovoljenje se sicer podaljšuje je izjemoma ter se po izteku veljavnosti ne more nadomestiti z dovoljenjem za zaposlitev ali osebnim delovnim dovoljenjem brez vmesne prekinitve dela v državi. (ZZDT 2000)

Sicer se izdaja delovnih dovoljenj za zaposlovanje in delovnih dovoljenj za delo regulira s kvotnim sistemom, ki omejuje število tujcev na trgu dela. Kvota tako ne sme presežati 5 odstotkov aktivnega prebivalstva Republike Slovenije ter se določa na podlagi migracijske politike in stanja na trgu dela. (ZZDT 2000)

S 23.04.2011 je v veljavo stopil nov Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT-1 2011). Slednji, za razliko od predhodnega zakona, vključuje nekatere direktive Evropske Unije.

Sicer pa določene spremembe najdemo predvsem pri obveznostih delodajalcev, ki morajo po novem zakonu, ob sklenitvi delovnega razmerja tujca prijaviti v socialno zavarovanje ter da delodajalec ali pravna/fizična oseba, registrirana za opravljanje dejavnosti, ki s tujcev sklene pogodbo o delu ne sme zahtevati oz. prenašati finančnih bremen v zvezi s pridobivanjem delovnih dovoljenj na delavca tujca.

Pomemben dodatek k zakonu je 13. člen, ki obravnava nastanitev tujcev. Tako morajo delodajalci, ki zagotavljajo nastanitev zagotoviti minimalne bivanjske in higienske standarde, le te pa določijo ministri za delo, prostor in zdravje. Minimalni bivanjski standardi obravnavajo opremljenost, vzdrževanje, ogrevanje in osvetlitev prostora, kakor tudi število oseb, ki lahko prebivajo v enem prostoru. Minimalni higienski standardi pa zajemajo največje število uporabnikov glede na opremljenost sanitarnih prostorov, ločenost teh prostorov od bivanjskih ter njihovo zračenje in osvetlitev. Prav tako zakon omeni višino najemnine, ki naj bi se določila z najemno pogodbo.

Sicer ostajajo še vedno temeljna tri delovna dovoljenja: osebno delovno dovoljenje, delovno dovoljenje za zaposlitev in dovoljenje za delo.

Osebno delovno dovoljenje se tako še vedno izda, neodvisno od razmer na trgu dela, na vlogo tujca. Novosti so vezane na področju samozaposlitve, kjer lahko tujec ustanovi oz. soustanovi gospodarsko družbo oz. zastopa družbo na podlagi ustanoviteljskih pravic ali se registrira kot samostojni podjetnik. Osebno delovno dovoljenje za samozaposlitev z veljavnostjo enega leta lahko tujec pridobi, če ima dovoljenje za prebivanje, če že najmanj eno leto biva v Sloveniji, če lahko izkaže finančna sredstva v višini 10.000 eurov ter izkaže lastništvo ali najemno pogodbo ustreznega poslovnega prostora.

Osebno dovoljenje z veljavnostjo treh let lahko pridobi družinski član begunca ali tujca, ki ima

dovoljenjem za stalno prebivanje v Sloveniji, samozaposlen tujec, ki je prijavljen v socialno zavarovanje in, ki ima plačane davke in prispevke, tujec z najmanj poklicno izobrazbo, ki je najmanj 20 mesecev zaposlen ter prijavljen v socialno zavarovanje, tujec, ki je zadnji letnik šolanja končal v Sloveniji in pridobil najmanj visokošolsko izobrazbo, tujec, ki je zaključil program raziskovalnega dela in v roku enega leta najde zaposlitev, družinski član tujca, ki ima dovoljenje za začasno prebivanje.

Dovoljenje za zaposlitev se izdaja in podaljšuje na vlogo delodajalca za obdobje do enega leta. Podobno kot pri predhodnem zakonu se dovoljenje za zaposlitev izdaja v primeru, da na slovenskem trgu dela ni primernih domačih delavcev ter, da kvota delovnih dovoljenj ni presežena. Dodatno so se postrili pogoji za pridobitev delavca tujca, s tem tipom dovoljenja, za delodajalce. Slednji morajo pred vložitvijo vloge (šest mesecev prej) imeti poravnane davke in prispevke, izkazovati pozitivni poslovni izid v višini dveh minimalnih bruto plač, ne smejo zavrniti zaposlitev domače brezposelne osebe ali odpuščati delavce, idr. Samo dovoljenje se sicer lahko podaljša za obdobje (največ) enega leta, le v primeru, da je tujec bil od dneva začetka dela neprekinjeno prijavljen v socialno zavarovanje. Prav tako lahko minister za delo določi primere, ko zaposlitev tujca ni vezana na trg dela oz. kvotni sistem. Gre za poklice, ki jih na slovenskem trgu dela kronično primanjkuje ter jih v Sloveniji ni mogoče nadomestiti oz. pridobiti z dodatnim izobraževanjem oz. usposabljanjem: znanstveniki, lektorji, tujci z visokošolsko izobrazbo, osebje v diplomaciji, ipd.

Dovoljenje za delo se izdaja za sezonsko delo, delo tujih zastopnikov, usposabljanje in izpopolnjevanje tujcev ter usposabljanje pri gospodarskih družbah. Dovoljenje se izda, podobno kot pri dovoljenju za zaposlitev le, če ni presežena kvota delovnih dovoljenj.

Pomembne sprememba oz. novost pri tem tipu dovoljenja je ukinjanje sezonskega dela za področje gradbeništva in turizma. Tako se dovoljenje za delo lahko izdaja le za sezonska dela v kmetijstvu in gozdarstvu.

Novost na področju delovnih dovoljenj je t.i. modra karta EU, katero lahko pridobi tujec z ustrežno visokošolsko izobrazbo ali tujec s pogodbo o zaposlitvi za najmanj eno leto, pri čemer mora biti zagotovljena plača v višini 1,5 povprečne letne bruto plače v Sloveniji. Prav tako imajo prost dostop do trga dela družinski člani imetnika modre karte EU.

Kot že predhodno nakazano, ostaja kvotni sistem omejevanja zaposlitve in dela tujcev, katero določa minister za delo ob predhodni pridobitvi mnenja Ekonomsko-socialnega sveta. Kvota se nanaša na dovoljenja za zaposlitev in dovoljenja za dela pri čemer lahko vlada omeji tudi število samozaposlenih tujcev, če slednje ni v skladu s gospodarskim interesom ali javnim redom, varnostjo, zdravjem. (ZZDT-1 2011)

Na tem mestu naj še omenim Zakon o tujcih (Ztuj-1-UPB-6 2009), s katerim so določeni pogoji

pridobitve dovoljenja za začasno ali stalno prebivanje. Dovoljenje, ki ga, poleg enega izmed treh oblik delovnih dovoljenj, migrant, mora predložiti, za legalno prebivanje oz. delo v Sloveniji.

V skladu s migracijsko politiko vlada lahko vsako leto določi kvoto izdanih dovoljenj za prebivanje, pri čemer v kvoto ni všteto dovoljenje za začasno prebivanje.

Sicer obstajata dve dovoljenji za prebivanje, to sta dovoljenje za začasno prebivanje in dovoljenje za stalno prebivanje. Dovoljenje za začasno prebivanje se izda za določen namen in časovno obdobje medtem, ko se dovoljenje za stalno prebivanje izda brez časovne omejitve ali namena. Tujec z dovoljenjem za stalno prebivanje ima status rezidenta za daljši čas, ki je definiran v zakonu kot tujec, ki ni državljan članic Evropske unije.

Dovoljenje za začasno prebivanje se izdaja za namen zaposlitve ali dela, združitve družine ali namen študija, izobraževanja, specializacije oz. usposabljanja. Dovoljenje lahko pridobi tudi tujec, ki ima status rezidenta za daljši čas v drugi članici Evropske unije, tujec slovenskega rodu do tretjega kolena, otrok tujca, ki je rojen v Sloveniji in žrtve trgovine z ljudmi. Tujec s to obliko dovoljenja lahko prebiva v Sloveniji le v skladu z namenom za katerega je bilo izdano dovoljenje, samo podaljšanje pa je možno pod enakimi pogoji kot je bilo dovoljenje prvotno pridobljeno. Sicer pa za dovoljenje za začasno prebivanje z namenom dela oz. zaposlitve lahko poda tujec ali njegov delodajalec.

Dovoljenje za stalno prebivanje se izda tujcu, ki v Sloveniji neprekinjeno biva najmanj pet let. Dovoljenje se izda na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje. Sicer pa se v pet leto dobo ne šteje, če je tujec v Sloveniji dobil dovoljenje za začasno prebivanje zaradi sezonskega dela, kot napoten delavec, kot dnevni delovni migrant ali kot oseba z začasno zaščito. (Ztuj-1-UPB-6 2009)

Na delavce tujce v Sloveniji se prav tako nanaša Zakon o delavnih razmerjih (ZDR 2002), katerega določbe urejajo minimalne delovno-pravne standarde (plača, delovni čas, dopust, ipd.), katerega pa na tem mestu ne bom podrobneje obravnavala.

5 DELAVCI MIGRANTI V SLOVENIJI

Kljub opisani zakonodaji se je v praksi izkazalo, da le ta ne deluje oz. da so delovni in drugi pogoji delavcev migrantov, milo rečeno, problematični. Kot posebej ranljiva skupina so se izkazali delavci migranti, ki v Sloveniji delajo oz. so zaposleni na podlagi dovoljenja za zaposlitev.

A preden se osredotočim na kršenje pravic in neenako obravnavo slednje skupine, naj predstavim (statistične) značilnosti delavcev migrantov v Sloveniji.

5.1 Značilnosti delavcev migrantov v Sloveniji

Kvota delovnih dovoljenj so se od leta 2004 do leta 2008 stalno višale. Tako je bila kvota delovnih dovoljenj leta 2004 17.100 delovnih dovoljenj, leta 2006 že 17.350, leta 2007 29.500, konec leta 2008 pa 32.000. Šele z letom 2009 se je, zaradi gospodarske situacije, porast kvote delovnih dovoljenj ustavil. Istega leta se je kvota delovnih dovoljenj znižala na 24.000. (Drobnič 2009, 224) Podoben trend nižanja kvote delovnih dovoljenj se je nadaljeval tudi v leto 2010. Kvota delovnih dovoljenj za leto 2010 je tako znašala 12.000, pri čemer je bilo 8.888 dovoljenj namenjenih za zaposlovanje tujcev, 1.500 dovoljenj za napotene tujce, 100 za usposabljanje in izpopolnjevanje, 500 dovoljenj za sezonsko delo tujcev in 100 za individualne storitve tujcev. (Uredba o določitvi kvote delovnih dovoljenj za leto 2010, s katero se omejuje število tujcev na trgu dela 8/2010) Poleg nižje kvote je vlada sprejela še Uredbo o omejitvah in prepovedi zaposlovanja in dela tujcev, pri čemer je prepovedano izdajanje dovoljenj za vsa sezonska dela. (Poročilo 2010 Zavod RS za zaposlovanje, 11)

Sicer je, v letu 2010, bilo izdanih 40.688 delovnih dovoljenj, pri čemer prevladujejo dovoljenja za zaposlitev (18.636), osebna delovna dovoljenja (14.709) in dovoljenja za delo (4.859). Velika večina delovnih dovoljenj se izdaja za državljane držav bivše Jugoslavije, pri čemer izstopa predvsem Bosna in Hercegovina, sledi Hrvaška, Srbija in Kosovo (Tabela 5.1).

Po drugi strani je veljavnih delovnih dovoljenj konec leta 2010 bilo 73.962, pri čemer prevladujejo predvsem osebna delovna dovoljenja (56.627), sledijo jih dovoljenja za zaposlitev (12.343) in dovoljenja za delo (4.943) (Tabela 5.2).

Iz statističnih podatkov veljavnih delovnih dovoljenj vidimo posledice gospodarske krize in posledičnega odpuščanja delavcev migrantov, predvsem če primerjamo podatke z letom 2008, ki predstavlja višek gospodarske rasti oz. zaposlovanje delavcev migrantov v Sloveniji. Leta 2008 je bilo tako veljavnih dovoljenj za zaposlitev 44.329, osebnih delovnih dovoljenj 37.196. Z letom 2009 se pojavi padec števila dovoljenj za zaposlitev na 28.160, leta 2010 na 12.343, aprila 2011 pa

jih je bilo le še 10.434 veljavnih delovnih dovoljenj (Tabela 5.3, Tabela 5.4, Tabela 5.5, Tabela 5.6).

Tabela 5.1: Izdana delovna dovoljenja po državljanstvu

Države	Izdana delovna dovoljenja po državljanstvu v obdobju od 1. 1. 2010 do 31. 12. 2010				
	Osebno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
SLOVENIJA	14.709	18.636	4.859	2.484	40.688
Države z območja bivše SFRJ	14.115	17.006	4.334	2.266	37.721
BOSNA IN HERCEGOVINA	8.713	9.014	1.293	165	19.185
HRVAŠKA	1.317	1.447	1.003	1.625	5.392
KOSOVO	1.429	2.536	841		4.806
SRBIJA	1.436	2.531	673	447	5.087
MAKEDONIJA	1.165	1.437	506	25	3.133
ČRNA GORA	55	36	17	4	112
SRBIJA IN ČRNA GORA		5	1		6
Ostale države	594	1.630	525	218	2.967
UKRAJINA	182	515	92	56	845
KITAJSKA	47	341	74	1	463
RUSKA FEDERACIJA	69	104	110	53	336
ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE	24	19	109	30	182
MOLDAVIJA, REPUBLIKA	35	105	16		156
TAJSKA	26	120	3		149
DOMINIKANSKA REPUBLIKA	11	135	1		147
FILIPINI	7	68	2		77

Vir: Zavod RS za zaposlovanje (2011)

Tabela 5.2: Veljavna delovna dovoljenja po državljanstvu, december 2010

Države	Veljavna delovna dovoljenja po državljanstvu v decembru 2010				
	Osebno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
Slovenija	56.627	12.343	4.943	49	73.962
Države z območja bivše SFRJ	53.678	11.215	4.395	37	69.325
BOSNA IN HERCEGOVINA	32.122	5.301	777		38.200
HRVAŠKA	6.831	1.188	438	29	8.486
MAKEDONIJA	4.693	1.034	805	7	6.539
SRBIJA	3.659	1.839	823	1	6.322
KOSOVO	1.821	1.820	1.523		5.164
SRBIJA IN ČRNA GORA	4.398	4	4		4.406
ČRNA GORA	154	29	25		208
Ostale države	2.949	1.128	548	12	4.637
UKRAJINA	728	295	109	12	1.144
KITAJSKA	319	283	97		699
RUSKA FEDERACIJA	298	86	135		519
MOLDAVIJA, REPUBLIKA	149	57	9		215
TAJSKA	80	95	3		178
ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE	76	14	56		146
DOMINIKANSKA REPUBLIKA	30	109	2		141
ALBANIJA	35	19	30		84
TURČIJA	38	16	25		79
FILIPINI	28	36	4		68

Vir: Zavod RS za zaposlovanje (2011)

Tabela 5.3: Veljavna delovna dovoljenja po starosti, december 2008

Starost	Osebno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
do 18 let	66	346	96	3	511
nad 18 do 25 let	2.116	12.472	2.773	26	17.387
nad 25 do 30 let	3.854	8.744	2.029	9	14.636
nad 30 do 40 let	10.270	12.326	2.574	9	25.179
nad 40 do 50 let	11.365	8.251	1.244	5	20.865
nad 50 do 60 let	7.634	2.115	411	1	10.161
nad 60 let	1.891	75	44		2.010
Skupaj	37.196	44.329	9.171	53	90.749

Vir: Zavod RS za zaposlovanje (2011)**Tabela 5.4: Veljavna delovna dovoljenja po starosti, december 2009**

Starost	Osebno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
do 18 let	73	101	22	1	197
nad 18 do 25 let	2.878	7.280	1.401	6	11.565
nad 25 do 30 let	4.905	6.082	1.336	9	12.332
nad 30 do 40 let	12.341	8.241	1.779	12	22.373
nad 40 do 50 let	13.135	5.063	878	6	19.082
nad 50 do 60 let	8.791	1.337	299	3	10.430
nad 60 let	2.340	56	49		2.445
Skupaj	44.463	28.160	5.764	37	78.424

Vir: Zavod RS za zaposlovanje (2011)**Tabela 5.5: Veljavna delovna dovoljenja po starosti, december 2010**

Starost	Osebno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
do 18 let	51	23	6		80
nad 18 do 25 let	4.568	2.615	994	10	8.187
nad 25 do 30 let	7.342	2.652	1.098	12	11.104
nad 30 do 40 let	16.011	3.850	1.556	10	21.427
nad 40 do 50 let	15.656	2.361	896	13	18.926
nad 50 do 60 let	10.122	789	347	4	11.262
nad 60 let	2.877	53	46		2.976
Skupaj	56.627	12.343	4.943	49	73.962

Vir: Zavod RS za zaposlovanje (2011)**Tabela 5.6: Veljavna delovna dovoljenja po starosti, april 2011**

Starost	Osebno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
do 18 let	17	7	2		26
nad 18 do 25 let	3.904	1.855	777		6.536
nad 25 do 30 let	7.656	2.256	1.002	3	10.917
nad 30 do 40 let	16.882	3.399	1.454	4	21.739
nad 40 do 50 let	16.202	2.057	926	2	19.187
nad 50 do 60 let	11.112	793	432	4	12.341
nad 60 let	3.453	67	89	1	3.610
Skupaj	59.226	10.434	4.682	14	74.356

Vir: Zavod RS za zaposlovanje (2011)

Prevladujejo delavci migranti v starosti od 30 do 40 let, sledi starostna skupina od 40 do 50 let. Sicer se delavce migrante največ zaposluje, kljub krizi gradbenega sektorja, na področju gradbeništva: leta 2008 je bilo tako veljavnih delovnih dovoljenj za področje gradbeništva 44.913, leta 2010 28.008, aprila 2011 pa 26.843. Poleg gradbeniške dejavnosti so migranti zaposleni še na področju predelovalnih dejavnosti, v prometu in skladiščenju, gostinstvu ter drugih raznovrstnih poslovnih dejavnosti (Tabela 5.7 in Priloga K, Priloga L, Priloga M).

Tabela 5.7: Veljavna delovna dovoljenja za zaposlitev tujcev po dejavnostih, april 2011

Dejavnost	1 Osebnostno delovno dovoljenje	2 Dovoljenje za zaposlitev	3 Dovoljenje za delo	4 Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
A KMETIJSTVO IN LOV, GOZDARSTVO, RIBIŠTVO	288	128	292	-	708
B RUDARSTVO	55	11	1	3	70
C PREDELOVALNE DEJAVNOSTI	6.798	1.542	327	-	8.667
D OSKRBA Z ELEKTRIČNO ENERGIJO, PLINOM IN PARO	22	4	-	-	26
E OSKRBA Z VODO; RAVNANJE Z ODPLAKAMI IN ODPADKI; SANIRANJE OKOLJA	350	24	25	-	399
F GRADBENIŠTVO	20.378	4.282	2.183	-	26.843
G TRGOVINA; VZDRŽEVANJE IN POPRAVILA MOTORNIH VOZIL	2.012	499	480	4	2.995
H PROMET IN SKLADIŠČENJE	2.593	1.737	176	-	4.506
I GOSTINSTVO	1.811	1.013	284	1	3.109
J INFORMACIJSKE IN KOMUNIKACIJSKE DEJAVNOSTI	298	60	29	-	387
K FINANČNE IN ZAVAROVALNIŠKE DEJAVNOSTI	180	8	6	-	194
L POSLOVANJE Z NEPREMIČNINAMI	206	31	41	-	278
M STROKOVNE, ZNANSTVENE IN TEHNIČNE DEJAVNOSTI	1.417	422	166	-	2.005
N DRUGE RAZNOVRSTNE POSLOVNE DEJAVNOSTI	2.952	300	166	-	3.418
O DEJAVNOST JAVNE UPRAVE IN OBRAMBE, DEJAVNOST OBVEZNE SOCIALNE VARNOSTI	32	1	1	-	34
P IZOBRAŽEVANJE	348	81	38	-	467
Q ZDRAVSTVO IN SOCIALNO VARSTVO	488	63	78	-	629
R KULTURNE, RAZVEDRILNE IN REKREACIJSKE DEJAVNOSTI	260	106	28	6	400
S DRUGE DEJAVNOSTI	214	114	50	-	378
T DEJAVNOST GOSPODINJSTEV Z ZAPOSLENIM HIŠNIM OSEBJEM; PROIZVODNJA ZA LASTNO RABO	6	2	1	-	9
U DEJAVNOST EKSTERITORIALNIH ORGANIZACIJ IN TELES	4	1	-	-	5
00.000 NEZNANA DEJAVNOST	18.514	5	310	-	18.829
Skupaj	59.226	10.434	4.682	14	74.356

Vir: Zavod RS za zaposlovanje (2011)

Med delavci migranti sicer že leta prevladujejo moški (Priloga N, Priloga O, Priloga P, Priloga R). Tako je bilo aprila 2011 veljavnih delovnih dovoljenj za moške migrante 60.906, za ženske pa 13.450.

Večina delavcev migrantov ima I (aprila 2011 29.305 veljavnih delovnih dovoljenj) oz. IV (25.680 veljavnih delovnih dovoljenj) stopnjo izobrazbe (Priloga S, Priloga Š, Priloga T, Priloga U).

Sicer pa Strategija ekonomskih migracij za obdobje 2010-2020 predvideva, da bo na slovenskem trgu dela v prihodnosti primanjkovalo predvsem delavcev za preprosta dela in poklicev za neindustrijski dela po eni strani ter visoka oz. izobražena delovna sila na drugi strani. Potrebe v gradbeništvu naj bi bile tako v prihodnosti manjše, v predelovalni industriji, transportu in kmetijstvu pa večje. Srednja in visokokvalificirane delovne sile pa naj bi primanjkovalo v strojništvu, kovinski predelavi, elektro industriji ter na področju informacijskih in telekomunikacijskih tehnologij, biotehnike, lesarstva in gradbeništva. (MDDSZ, Strategija ekonomskih migracij 2010-2020)

5.2 Delovni in življenjski pogoji delavcev migrantov

V primeru delavcev migrantov oz. zaposlitve delavcev migrantov lahko govorimo v okvirju horizontalne in vertikalne segregacije. Tako so delavci migranti povečini umeščeni v dejavnosti in poklicne skupine, ki so za delavce tujce manj ugodni. Večina delavcev migrantov tako dela v gradbenem sektorju (ne glede na to, da imajo morda višjo, poklicno izobrazbo). Prav tako so tipično umeščeni v dejavnost gradbeništva, predelovalne dejavnosti oz. poklicih za preprosta oz. nekvalificirana dela. Se pravi zasedajo poklice, ki so umeščeni na dno družbene lestvice ter so posledično slabše plačane ter povečini nimajo možnosti napredovanja.

Kot že omenjeno naj bi prej opisana zakonodaja dajala tako pravno kot socialno zaščito delavcem migrantom. A žal se je izkazalo, da delavci migranti povečini delajo ter živijo v nevzdržnih delovnih oz. življenjskih pogojih. Tako bi večinsko situacijo delavcev migrantov lahko povzeli tako:

„Dva eura na uro ali manj, 15 do 16 ur na dan, nikoli manj kot 10. Vsako soboto velikokrat v nedeljo. 14 ljudi v eni sobi, en wc, ena kopalnica. Na koncu brez plače in pravice v pozabo.“ (TV Slovenija, 3. program, Omizje o delavcih migrantih 2011)

Kot že nakazano se delovnoppravna zakonodaja krši predvsem na področju „delovnega časa, nadurah, plačilih prispevkov za zdravstveno in socialno zavarovanje, izplačilom plač in tudi v zvezi z zaščitnimi sredstvi“ (Zorko v Slovenska tiskovna agencija – STA 2011). Sicer pa so, kakor ocenjuje izvršni sekretar za pravno področje Zveze svobodnih sindikatov Slovenije, kršitve trikrat do štirikrat večje pri delavcih migrantih, kot pri slovenskih delavcih. Delavci migranti pa načeloma niso seznanjeni z drugimi pravicami iz delovnega razmerja, kar posledično s pridom izkoriščajo delodajalci. (Zorko v STA 2011)

Iz poročila Inšpektorata za delo za leto 2006 do 2008 ugotovimo, da so se kršitve, predvsem pri zaposlovanju tujcev, vezane na pogodbo o zaposlitvi, katero delodajalci delavcu migrantu sploh ne izročijo. Posledično imajo ti delavci še manjše možnosti, da zaščitijo sebe oz. svoje pravice. Prav tako je Inšpektorat ugotovil „zelo intenzivno sklepanja pogodb za določen čas“ oz. veriženje pogodb za določen čas, ki ni prisotni le pri delodajalcih temveč tudi pri posredniških agencijah. (Lukič 2010, 3)

Delodajalci naj bi zaposlovali za določen čas tudi delavce migrante, ki imajo osebno delovno dovoljenje za nedoločen čas ter poročajo da je takšen tip zaposlovanja najpogostejši v gradbeništvu, v proizvodnji kovin, v prometu in gozdarstvu. Se pravi dejavnostih v kateri so najpogosteje zaposleni prav delavci migranti. Poleg navedenega je v omenjenem obdobju Inšpektorat ugotovil tudi, da je delodajalec vpisan oz. prijavljen v socialno zavarovanje, šele ob prihodu Inšpektorjev. Na področju varstva in zdravja na delu pa je največ kršitev oz nepravilnosti bilo v zvezi z „Izjavo o varnosti z oceno tveganja (34), nato pa v zvezi z zdravniškimi pregledi (31) in usposabljanjem za varno delo (22), temu pa sledijo nepravilnosti, povezane z delovnim okoljem.“ (Lukič 2010, 3)

„Vem samo za eno nesrečo. Nek fant je padel z objekta, ni bilo poskrbljeno za varnost. Niti ograje ni bilo na objektu.“ (Mostralič v Aščić 2010)

V gradbeništvu, kjer so po večini zaposleni delavci migranti, se je v letu 2008 množično pojavilo izplačevanje plač na obroke. Delavci tako niso dobili pisnega obračuna plače, prav tako za njih niso bili plačani prispevki iz socialnega zavarovanja in davki. Zaradi neplačevanja prispevkov je delavec migrant ostal brez pravic tudi v primeru bolniške oz. poškodbe na delu ter bil v primeru delovne nezgode praviloma sam kriv (domnevna malomarnost delavca pri delu), s čimer se je delodajalec izognil plačilu odškodnine. (Lukič 2010, 3-4)

„Poznam delavca, ki si je poškodoval oko. Ni imel zaščitnih očal, bil je na bolniški tri, štiri mesece, pa od podjetja ni dobil ničesar.“ (Tepič v Aščić 2010)

„Če ostaneš na bolniški in traja ta dalj čas, lahko dobi tudi odpoved.“ (Kljajič v Aščić 2010)

„Utrujeni smo fizično in psihično. Zgodi se, da narediš kaj narobe, ko kaj delamo. Narediš napako. Tako je zelo pogosto pred koncem delovnega časa, deveto, deseto uro.“ (Delavec migrant v Aščić 2010)

Pogost je tudi pojav izplačevanja plač na zamudo, pri čemer delavci na plačo čakajo tudi po več

mesecev. Ena izmed pogostejših kršitev je vezana na delo preko delovnega časa, pri čemer naj bi nadurno delo, po Zakonu o delovnih razmerjih, tedensko trajalo ne več kot 8 ur na teden, 20 ur na mesec oz. 180 ur na leto. Delavci migranti pa povečini delajo, kakor je ugotovil Inšpektorat, veliko več nadurnega dela, ki je praviloma obračunam po zelo nizki urni postavki. Prav tako so se pojavile kršitve vezane na neenakomerno razporejanje delovnega časa oz. nezagotavljanja 11-urnega počitka v obdobju 24 ur. Delavci tujci so delali tako vsak dan v tednu od 6. do 22. ure ter z 8-urnim počitkom med dvema zaporednima dnevoma. (Lukič 2010, 3-4)

„Delati smo morali tudi po 15, 16 ur, ko je bilo treba kaj dokončati. Nikoli pa manj od 10 ur. /.../ če je bilo treba, tudi za konec tedna /.../ če je nekaj treba narediti, je pač treba, ne glede na to ali dežuje, sneži, ali je vroče.“ (Mostarlič v Aščić 2010)

„Po 10, 12 ur, tudi po 14....Tudi za konec tedna.“ (Begić v Aščić 2010)

„230, 250....v Laškem sem delal tudi po 270 ur. Dvakrat sem sodeloval na betoniranju, ki je trajalo po 24 ur. Od sedmih zjutraj do sedmih zjutraj drugega dne.“ (Kljajič v Aščić 2010)

„Od samega začetka sem delal 10, nato pa 12 ur. /.../ tudi nedelje tudi praznike. In sem mislil, da je to normalno.“ (Selihovič v Aščić 2010)

„Nadure nam niso pokazali kot nadure, ampak kot materialni dodatek, tako da nikoli nisi mogel vedeti koliko so ti plačali in kaj.“ (Kljajič v Aščić 2010)

„Za približno 200 ur dela si odnesel domov 200 evrov.“ (Delavec migrant v Aščić 2010)

Kot pomanjkljiva se je izkazala tudi varnostna oprema na delovnem mestu kakor tudi nezagotavljanje odmorov in počitkov. Slednje se je, po številu kršitev, v omenjenem obdobju, kar podvojilo. K vsem naštetim kršitvam vezanih na delovno mesto pa je potrebno dodati še slabe bivalne razmere delavcev migrantov. (Lukič 2010, 3-4)

„Tu so zabojniki in barake. Živimo po štirje v eni sobi. Sramota. Nimamo nobenih pravih pogojev za življenje, plačamo pa 150 evrov na mesec.“ (Delavec migrant v Gradimo suženjstvo)

„Bil sem na terenu v Laškem. Šest nas je bilo v sobi. Nato sem šel v Velenje, kjer nas je bilo osem v zasebni hiši. Iz Velenja sem prišel v Ljubljano, v Šentvid, na Tacensko 9, v stanovanje Ivana

Krofliča, finančnega direktorja Vegrada. Tako smo slišali. V treh nadstropjih nas je bilo okoli 65, 60 do 65 ljudi v tej hiši. V enem nadstropju smo imeli dve kopalnici za okoli 20 ljudi.“ (Kljajič v Aščič 2010)

„Za samki dom plačujem 140 evrov na mesec. V nadstropju živim z okoli 20, 30 ljudmi, imamo eno kopalnico in dve stranišči.“ (Delavec migrant v Aščič 2010)

Iz poročila Inšpektorata za delo za leto 2009 naletimo na podobne kršitve. Tako je tudi v tem letu bila pogosta kršitev vezana na dela preko polnega delovnega časa, pri čemer so bile izpostavljene dejavnosti, v katerih prihaja do takih kršitev, gostinstvo, dejavnost trgovine in gradbeništvo. Opaženo je tudi bilo, da želijo delavci delati več, kot dovoljuje zakon, ker je plačilo odvisno od število ur opravljenega dela. Prav tako se v tem letu pojavijo kršitve vezane na počitek med dvema zaporednima dneva, predvsem v dejavnosti trgovine, gostinstva in gradbeništva. Se pravi gre za dejavnosti v katerih prevladujejo oz. delajo prav delavci migranti. Med kršitvami v letu 2009 se je med kršitvami znašlo tudi ne-sklepanje pogodb oz. le ustni dogovor o izplačilu plač ter v zvezi s prenehanjem delovnega razmerja. Prav tako so delodajalci velikokrat izpisali delavca migranta iz zavarovanja v času trajanje delovnega razmerja. (Lukič 2010, 4-5)

5.3 Zakonodaja oz. delovna dovoljenja v praksi

Če se še osredotočim na zakonodajo oz. in delovna dovoljenja ter njihovo delovanje v praksi ugotovimo, da so se še kot posebej ranljive izkazali delavci migranti z dovoljenjem za zaposlovanje. (Medved 2010, 21) Gre za obliko dovoljenja, ki je prevladovalo v letu 2008, se pravi letu, ko je bilo v Sloveniji zaposlenih največ delavcev migrantov.

Dovoljenje za zaposlovanje je problematično predvsem zato, ker je vezano na enega delodajalca in tako ne omogoča menjave oz. iskanje nove zaposlitve (npr. v primeru slabih delovnih pogojev, izkoriščanju oz. nasploh nezadovoljstvu na delovnem mestu) pri drugem delodajalcu. Prav tako je na dovoljenje za zaposlitev vezano dovoljenje o začasnem prebivanju. Delavec migrant se tako znajde v situaciji za katero je, tako rekoč edina rešitev, odhod iz Slovenije. Posledično je delavec tujcev v položaju (pre)velike odvisnosti od delodajalca, kar je, kakor se je izkazalo, vodilo v izkoriščevalski odnos oz. izkoriščanje delavca migranta s strani delodajalca.

Kljub spremembi zakonodaje se dovoljenje za zaposlovanje izdaja na prošnjo delodajalca, navadno za obdobje enega leta, pri čemer delavec tujec ne more zamenjati delodajalca.

Nov Zakon o zaposlovanju in delu tujcev sicer prinaša določene novosti, pri čemer ocenjujem kot pozitivne tiste, ki se vežejo na poostrene pogoje za zaposlitev delavca tujca (delodajalec mora npr.

imeti poravnane davke in prispevke z naslova zaposlitve, pozitivni poslovni izidi, ipd.) ter (sicer že prej obvezna a velikokrat kršena) prijava delavca migranta v socialno zavarovanje. Tako ne bo bilo možno podaljšanje dovoljenja za zaposlitev, če delavec migrant ne bo neprekinjeno prijavljen v socialno zavarovanje oz. če prispevki iz socialnega zavarovanja ne bodo plačani. Posledično (zaradi neplačanih prispevkov) delodajalec ne bo mogel zaposliti morebitnega novega delavca migranta.

Sicer je prenos socialnih pravic delavcev migrantov iz tretjih držav možen le, če je med Slovenijo in državo izvora migranta sklenjen sporazum o socialnem zavarovanju. V primeru sporazuma delavec migrant pridobi pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, zdravstvenega zavarovanja in brezposelnosti. Slovenija ima sicer podpisan sporazum o socialnem zavarovanju s Hrvaško, Makedonijo, Bosno in Hercegovino in Srbijo. (Medved 2010, 22-23)

Delavci migranti iz Bosne in Hercegovine oz. tisti, ki so delali v preteklih letih ter so bili v zadnjem letu, zaradi množičnega odpuščanja delavcev migrantov, odpuščeni, zaradi 5. člena Sporazuma o socialnem zavarovanju med Slovenijo in Bosno, niso morali uveljavljati pravice do denarnega nadomestila za čas brezposelnosti, saj je kot pogoj za to pravico bilo navedeno dovoljenje za stalno prebivanje. Zato se je v letu 2009 pripravil oz. posredoval Bosni in Hercegovini nov sporazum z katerim bi delavci migranti bili upravičeni do denarnega nadomestila v primeru brezposelnosti. A žal sporazum, zaradi zapletov v zvezi z izplačevanjem nadomestil, ni bil ratificiran. (Lukič 2010, 7)

Dovoljenje, ki prinaša največ pravic delavcu migrantu, je osebno delovno dovoljenje, s katerim je delavec migrant, na trgu dela, izenačen z državljanom Slovenije. Delavec migrant s to obliko delovnega dovoljenja sam izbira delodajalca ter se vpiše v evidenco brezposelnosti. Posledično ni odvisen od delodajalca, same možnosti izkoriščanja s strani delodajalca oz. vpetost v nevzdržne delavne pogoje pa se zmanjša.

Po Zakonu o zaposlovanju in delu tujcu iz leta 2000 je za osebno delovno dovoljenje lahko zaprosil tujec, ki je imel dovoljenje za stalno prebivanje oz. tujec, ki je neprekinjeno bil zaposlen pri istem delodajalcu najmanj pet let. Z novim Zakonom o zaposlovanju in delu tujcev lahko osebno delovno dovoljenje z veljavnostjo treh let pridobi tujec z najmanj poklicno izobrazbo, ki je najmanj 20 mesecev zaposlen ter prijavljen v socialno zavarovanje, s čimer se je omilil pogoj pridobitve te oblike delovnega dovoljenja.

Kljub vsemu pogoj deluje selektivno, predvsem zaradi dejstva, da v Sloveniji prevladujejo delavci migranti, ki imajo I stopnjo izobrazbe, se pravi migranti z nedokončano osnovno šolo. Za slednje ostaja edina možnost pridobitve osebnega delovnega dovoljenja pridobitev dovoljenja za stalno prebivanje, kar pomeni, da mora delavec migrant v Sloveniji bivati najmanj pet let. Tako je delavec migrant ki ima namen, da bo zaprosil za stalno prebivanje in posledično za osebno delovno dovoljenje v še bolj ranljivem oz. izkoriščevalskem položaju.

Sicer pa pogoji pridobitve osebnega dovoljenja (poleg kvotnega sistema omejevanja tujcev) predstavljajo enega izmed močnejših mehanizmov selekcije. (Pajnik 2010, 29)

Zaradi pridobitve večjih delavskih pravic je obveščenost o pogojih pridobitve osebnega dovoljenja tako rekoč nična. Delodajalci tako povečini delavcev migrantov sploh ne obvestijo o možnosti pridobitve delovnega dovoljenja, kljub temu, da večina delavcev migrantov za istega delodajalca dela že več let:

Tujci, zaposleni v podjetju imajo delovna dovoljenja za zaposlitev, ki si jih potem vsako leto podaljšujejo. Na vprašanje zakaj noben od delavcev nima osebnega delovnega dovoljenja glede na to, da so to večinoma stalni delavci, ki se jim vsako leto izdaja dovoljenje za zaposlitev, sem dobila zanimiv odgovor. Delovni migrant ki bi si pridobil osebno delovno dovoljenje, bi verjetno takoj odpovedal delovno razmerje z njimi; bodisi bi sam ustanovil podjetje bodisi bi šel v drugo podjetje. Največ seveda zaradi pričakovanja boljšega plačila in boljših delovnih pogojev. (Huskarić v Zavod Svobodnih Sindikatov Slovenije 2011)

Sama neinformiranost delavcev migrantov ne le da znižuje standarde pravic delavcev migrantov temveč znižuje pravice oz. delovne pogoje domačim delavcem „saj delovni migranti pogosto delajo pod slabšimi pogoji, kot so določeni s slovensko delovno-pravno zakonodajo.“ (Medved 2010, 22) Sicer pa je za reševanje problema neinformiranosti delavcev migrantov bila ustanovljena Info točka na spletni strani Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje.

Kot že omenjeno je pglavitni mehanizem selekcije oz. omejevanja števila delavcev migrantov predstavlja kvotni sistem. V kvoto so sicer všteta delovna dovoljenja za zaposlitev in delovna dovoljenja za delo. Načeloma se kvotni sistemi interpretirajo kot mehanizmi, ki omogočajo zaposlovanje tujcev in tako prispevajo k bolj odprti družbi. Po drugi strani pa lahko isti kvotni sistem lahko razumemo kot sistem, ki omejuje možnosti delavca migranta. Kvote migrantom določajo t.i. „3D dela (*dirty, dangerous, demanding*).“ (Pajnik 2010, 25) Gre za dela, ki jih domači delavci navadno ne želijo opravljati in se nahajajo na dnu družbene lestvice. Kvotni sistem v praksi tako omejuje že omejene možnosti delavcev migrantov, saj se lahko delavec migrant zaposli z npr. dovoljenjem za zaposlitev le v primeru, če za isto delovno mesto ni domače brezposelne osebe. (Pajnik 2010, 25)

Kar se tiče življenjskih pogojev oz. bivanjskih pogojev delavcev migrantov je letošnji Zakon o zaposlovanju in delu tujcu, predvidel izredno pozitivne ukrepe. Tako bodo z letošnjim letom prvič določeni (nujno potrebni) normativi bivanjskih in higienskih razmer. Minimalni bivanjski standardi naj bi tako zajemali opremljenost stanovanja. Vzdrževanje, ogrevanje, osvetlitev, kakor tudi število

oseb, ki lahko prebivajo v enem prostoru. Po drugi strani pa higienski standardi zajemajo največje število uporabnikov glede na opremljenost sanitarnih prostorov, ločenost teh prostorov od bivanjskih ter njihovo zračenje in osvetlitev.

Delavci migranti so (bili) po večini naseljeni v t.i. samskih domovih ali zasebnih hišah in drugih objektih. Praksa je bila, da je bilo v sobi več ležišč ter da razen ležišč v sobi ni bilo oz. je bilo zelo malo drugega pohištva. Sama višina najemnin pa je bila, glede na stanovanjske razmere, visoka.

Nemanič je tako pri analizi stanovanjske hiše na Trojanah, ki se je oddajala oz. se oddaja delavcem migrantom, naletel na sobo velikosti 20 m², v kateri je bilo osem ležišč. Stanovalci so si morali deliti sanitarije, katere zidovi so bili prepojeni s plesnijo. V celotni zgradbi prav tako ni bilo pralnega stroja ali urejenega kuhinjskega kotička. Podobno sliko je pokazala analiza Samskega doma Kraški Zidar v Sežani. Tudi tam je v sobah nastanjeno več stanovalcev. Kuhinja in jedilnica sta sicer dobro ohranjeni, sobe pa so po drugi strani slabo opremljene oz. opremljene s starejšim, dotrajanim pohištvom. Sanitarije si podobno, kot v stanovanjskem objektu na Sežani, stanovalci morajo deliti ter so v slabem stanju (vidne podmetne inštalacije, odpadle keramične ploščice, ipd.). V obeh primerih je (bila) višina najemnine (pretirano) visoka. Tako je na primer najemnina v samskem domov Kraški zidar znašala več kot 200 evrov mesečno na ležišče. (Nemanič 2010, 159-167)

6 SKLEP

Ekonomске oz. delavske migracije so začele v Sloveniji prevladovati v šestdesetih oz. sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, sam trend pa se je ohranil vse do danes. Kljub vstopu Slovenije v Evropsko unijo še vedno prevladuje migranti iz držav bivše Jugoslavije, pri čemer prevladujejo migranti iz Bosne in Hercegovine, sledi Hrvaška, Srbija, Kosovo. Tuji delavci v Sloveniji so zaposleni (največ) v gradbeništvu (kljub gospodarski krizi oz. krizi gradbenega sektorja), sledi predelovalna dejavnosti, prometu in skladiščenju, gostinstvo, turizem. Gledano po poklicnih skupinah so tujci najpogosteje zaposleni v poklicih za preprosta dela ali poklicih za neindustrijski način dela. Sicer so delavci migranti največkrat moški stari od 30 do 40 let, z nedokončano osnovno oz. dokončano poklicno ali srednjo šolo.

Delovni pogoji migrantov oz. pravice, ki jim pripadajo iz delovnega razmerja so, kakor se je izkazalo, velikokrat kršene. Delavci tako najpogosteje delajo več ur, kot jih predvideva polni delovni čas oz. polni delovni čas z nadurami. Po pričevanju delavcev naj, normalen delovni dan, ne bi bil nižji od 10 ur. Pogosto je tudi veriženje pogodb za določen čas, delavcu pa se, kljub tako rekoč stalni zaposlitvi ne ponudi pogodbe za nedoločen čas (tudi tistim s osebnim delovnim dovoljenjem ne). K veriženju pogodb pripomore tudi neobveščенost delavcev o možnosti pridobitve osebnega delovnega dovoljenja. Kršitve so se pojavile tudi na področju zdravja in varstva na delu ter pri neplačevanju prispevkov za socialno zavarovanje, zaradi česar migrant, ki se poškoduje ali zboli, ostane brez kakršnihkoli pravic. V letu 2008 se je začelo množično pojavljati izplačevanje plač na obroke ter zamujanje s plačilom za delo tudi po več mesecev. Omeniti je še potrebno, da so delavci migranti plačani v povprečju manj oz. ne dosežajo minimalne plače. Pogosta kršitev vezana na delovni čas je tudi pomanjkanje počitka med dvema zaporednima dnevoma. K izredno slabim delovnim pogojem pa je še potrebno dodati slabe življenjske pogoje. Delavci migranti povečini živijo v majhnih sobah z večjim številom ljudi, s katerimi si prav tako delijo sanitarne prostore, ki jih je (glede na število ljudi) premalo.

Kljub določenim pozitivnim spremembah v Zakonu o zaposlovanju in dela tujcev (kot je npr. člen o minimalnih bivanjskih in higienskih standardih, strožji pogoji za delodajalca v primeru zaposlitve tujca ter obvezna prijava tujce v socialno zavarovanje) ostajajo temeljna tri delovna dovoljenja: osebno delovno dovoljenje, dovoljenje za delo in dovoljenje za zaposlitev. Prav s slednjim je povezanih največ kršitev oz. najmanj pravic. Kot novost se sicer uvaja t.i. modra karta EU, za katero pa lahko zaprosijo delavci tujci s visokošolsko izobrazbo, pri čemer je potrebno poudariti, da ima velika večina delavcev migrantov I oz. IV stopnjo izobrazbe. Prav tako so delavci migranti povečini manj plačani kot domači delavci (pogoj za pridobitev tega dovoljenje je delovno mesto s najmanj 1,5 povprečne bruto plače).

Ob uredbi ukrepov, zapisanih v Zakonu o zaposlovanju in delu tujcev, ostaja vprašanje nadzora. Ob pregledu Poročila o delovnih pogojih migrantov, katerega je analiziral Goran Lukič (Lukič 2010), ugotovimo, da je prijavljenih oz. evidentiranih kršitev bilo dejansko malo. Prav tako je v Sloveniji postala praksa sklicevati se na „nepristojnost“ določenega državnega organa oz. premeščanje odgovornosti od državnega organa ali osebe na drug državni organ oz. drugo osebo. Posledično zgodbe izkoriščanja migrantov (navadno) ne dobijo epiloga.

Rešitev vidim v povečanju in boljši kvaliteti nadzora na področju zaposlovanja in dela tujcev. Inšpekcijski nadzor bi tako moral biti pogostejši, spremljati pa bi ga morale morebitne večje kazni za kršitelje, se pravi delodajalce. Prav tako bi se morala povečati ozaveščenost delavcev migrantov. Menim, da, sicer pozitiven ukrep, ustanovitve info točke, s strani Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, ne zadostuje. Migranti bi morali biti vključeni v sindikalna združenja, slednji pa bi jih morali o njihovih pravicah obvestiti že ob prihodu v Slovenijo ter njihovo delovanje v Sloveniji spremljati ter jim ob morebitnim nejasnostim ali kršitvam nuditi brezplačno pravno pomoč oz. svetovanje.

Kot eden izmed pomembnejših vidikov, ki bi pripomogla k dobri praksi na področju dela in zaposlovanja tujcev, vidim integracijo, ki je sicer v diplomskem delu ne obravnavam. Učenje slovenske kulture oz. predvsem slovenskega jezika, lahko ključno pripomore, k izboljšanju življenja delavca migranta v Sloveniji, saj omogoča delavcu migrantu po eni strani večjo ozaveščenost ter po drugi strani lažjo iskanje druge zaposlitve.

Spremembe na področju zaposlovanja in dela tujcev so vsekakor nujno potrebne. Predvsem sprememba mentalitete delodajalcev, ki (pogosto) vidijo v delavcu migrantu le možnost za večji zaslužek. Potrebno je presekat gorijski voz do sedanje prakse izkoriščanja delavcev migrantov in omogočiti oz. dosledneje slediti pravicam delavcev, ki izhajajo iz zakonodaje ter ki so bile do sedaj, kakor je pokazala analiza, velikokrat kršene.

LITERATURA

- Aščić, Jelena. 2010. *Gradimo suženjstvo*. Dostopno prek: <http://tv slo.si/predvajaj/gradimo-suzenjstvo/ava2.72429061/> (5. junij 2011).
- Bešter, Roman. 2003. *Migracijska politika Slovenije in EU. Primerjava zakonodaje, strateških dokumentov in priporočil, s poudarkom na integracijski politiki. Raziskava v okviru projekta raziskovalnih štipendij Mirovnega inštituta*. Dostopno prek: http://www2.arnes.si/~ljmiri1s/slo_html/publikacije/Bester01.pdf (3. maj 2011).
- Cukut Krilić, Sanja. 2010. *Spol in migracija. Izkušnje žensk kot akterk migracij*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU.
- Dolenc, Danilo. 2007. Priseljevanje v Slovenijo z območja nekdanje Jugoslavije po drugi svetovni vojni. V *Priseljenci: Študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo*, ur. Miran Komac, 70-102. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Drobnič, Robert. 2009. *Slovenski trg dela danes in jutri. Kritičen pogled na trg dela in razvojne možnosti s prmeri dobrih praks*. Ljubljana: Planet GV.
- Eurostat. 2011. *Demografski podatki - Mednarodne selitve in azil. Projekcije prebivalstva*. Dostopno prek: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/population/data/main_tables (30. maj 2011).
- Hrženjak, Majda. 2010. (Neformalno) skrbstveno delo in družbene neenakosti. *Teorija in praksa* 47 (1): 156-171.
- International Organization for Migration. 2011. *About migration*. Dostopno prek: <http://www.iom.int/jahia/Jahia/about-migration/lang/en> (29. maj 2011).
- Lukič, Goran. 2010. „*Delavci migranti v primežu politike*“. Poročilo o položaju delavcev migrantov v Sloveniji in izvajanju migrantske politike. Gradivo za novinarsko konferenco. Dostopno prek: <http://www.eurofound.europa.eu/ewco/2010/11/SI10110211.htm> (4. junij 2011).
- Malačič, Janez. 2008. *Imigracije in trg dela v Sloveniji: od priseljevanja do zaposlovanja tujcev*. *Naše gospodarstvo* 54 (1-2): 45-53.
- --- 2010. Zaposlovanje tujcev in imigracije v Sloveniji. V *Migranti v Sloveniji – med integracijo in alienacijo*, ur. Medica Karmen, Lukič Goran in Bufon Milan, 37-56. Koper: Univerzitetna založba Annales.
- Medica, Karmen. 2010. Sodobni integracijski procesi in kontroverznosti krožnih migracij. V *Migranti v Sloveniji – med integracijo in alienacijo*, ur. Medica Karmen, Lukič Goran in Bufon Milan, 37-56. Koper: Univerzitetna založba Annales.
- Medved, Felicita. 2010. *Začasne in krožne migracije*. Dostopno prek:

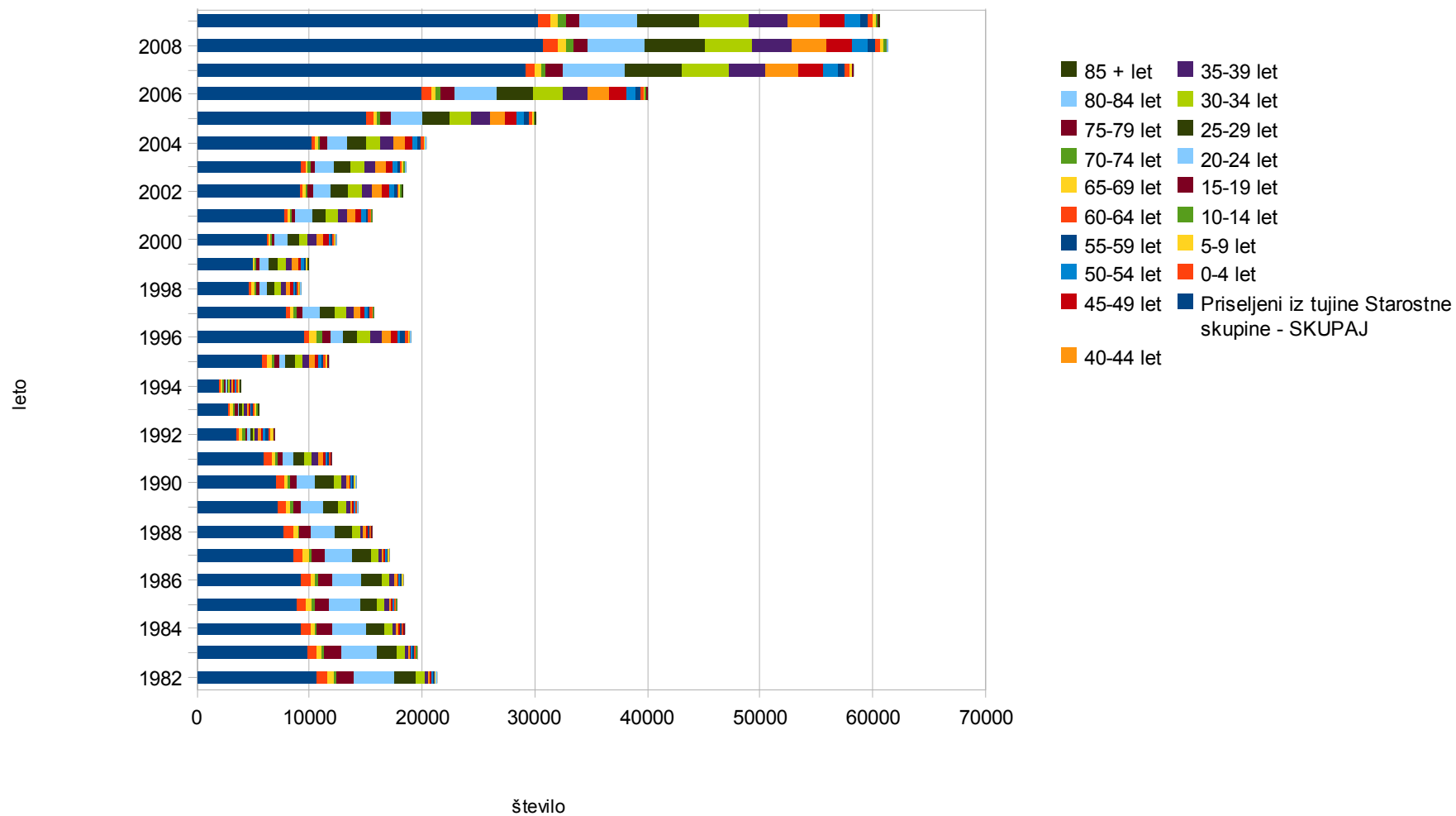
- <http://www.inovum.si/clanki/38-splosni-clanki/81-zacasne-krozne-migracije> (5. maj 2011).
- Milharčič Hladnik, Mirjam in Mlekuž Jernej. 2009. *Krila migracij: Po meri življenjskih zgodb*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU.
  - Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve Republike Slovenije. 2006. *Trendi zaposlovanja in ekonomskih migracij na slovenskem trgu dela. Zaključno poročilo*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/trendi_zaposl_ek_migracij_slo.pdf (25. maj 2011).
  - --- 2010. *Strategija ekonomskih migracij za obdobje od 2010 do 2020*. Dostopno prek: www.mddsz.gov.si/.../Strategija_ekonomskih_migracij-2010-2020.pdf (30. maj 2011).
  - Nemanič, Jaka. 2010. življenjski pogoji gradbenih delavcev, ki živijo v samskih domovih (predstavitev dveh primerov s terena). V *Migranti v Sloveniji – med integracijo in alienacijo*, ur. Medica Karmen, Lukič Goran in Bufon Milan, 159-167. Koper: Univerzitetna založba Annales.
  - Pajnik, Mojca. 2008. *Femipol - Integracija žensk migrantk na trgu dela in v družbo: Analiza politik in oblikovanje priporočil*. Dostopno prek: <http://www.mirovni-institut.si/Projekt/Detail/si/projekt/FEMIPOL-Integracija-zensk-migrantk-na-trg-dela-in-v-druzbo-analiza-politik-in-oblikovanje-priporocil/>
  - --- 2010. Socialno državljanstvo, migracije in trg dela. V *Migranti v Sloveniji – med integracijo in alienacijo*, ur. Medica Karmen, Lukič Goran in Bufon Milan, 13-36. Koper: Univerzitetna založba Annales.
  - Slovenska tiskovna agencija. 2009. ZSSS pred dnevom migrantov opozarja na kršenje pravic tujim delavcem. *Novice.Dnevnik.si*. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/1042324111> (29. maj 2011).
  - Statistični urad Republike Slovenije. 2011. *Demografsko področje*. Dostopno prek: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp (26. maj 2011).
  - TV Slovenija, 3. program. 2011. *Omizje o delavcih migrantih*. Dostopno prek: <http://tvslo.si/predvajaj/omizje-o-delavcih-migrantih/ava2.102298105/> (20. maj 2011).
  - Uredba o določitvi kvote delovnih dovoljenj za leto 2010, s katero se omejuje število tujcev na trgu dela. Ur. l. RS 8/2010 (5. junij 2011).
  - *Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT)*. Ur. l. RS 66/2000 (20. april 2011).
  - *Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT-1)*. Ur. l. RS 26/2011 (1. junij 2011).
  - *Zakon o tujcih (Ztuj-UPB-6)*. Ur. l. RS 64/2009 (2. junij 2011).
  - *Zakon o delovnih razmerjih (ZDR)*. Ur. l. RS 42/2002 (2. junij 2011).
  - Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. 2011. *Letno poročilo za leto 2010*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/trg_dela/publicistika/letna_porocila (2. maj 2011).

- --- 2011. *Trg dela. Zaposlovanje tujcev*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/zaposlovanje_tujcev (26. maj 2011).

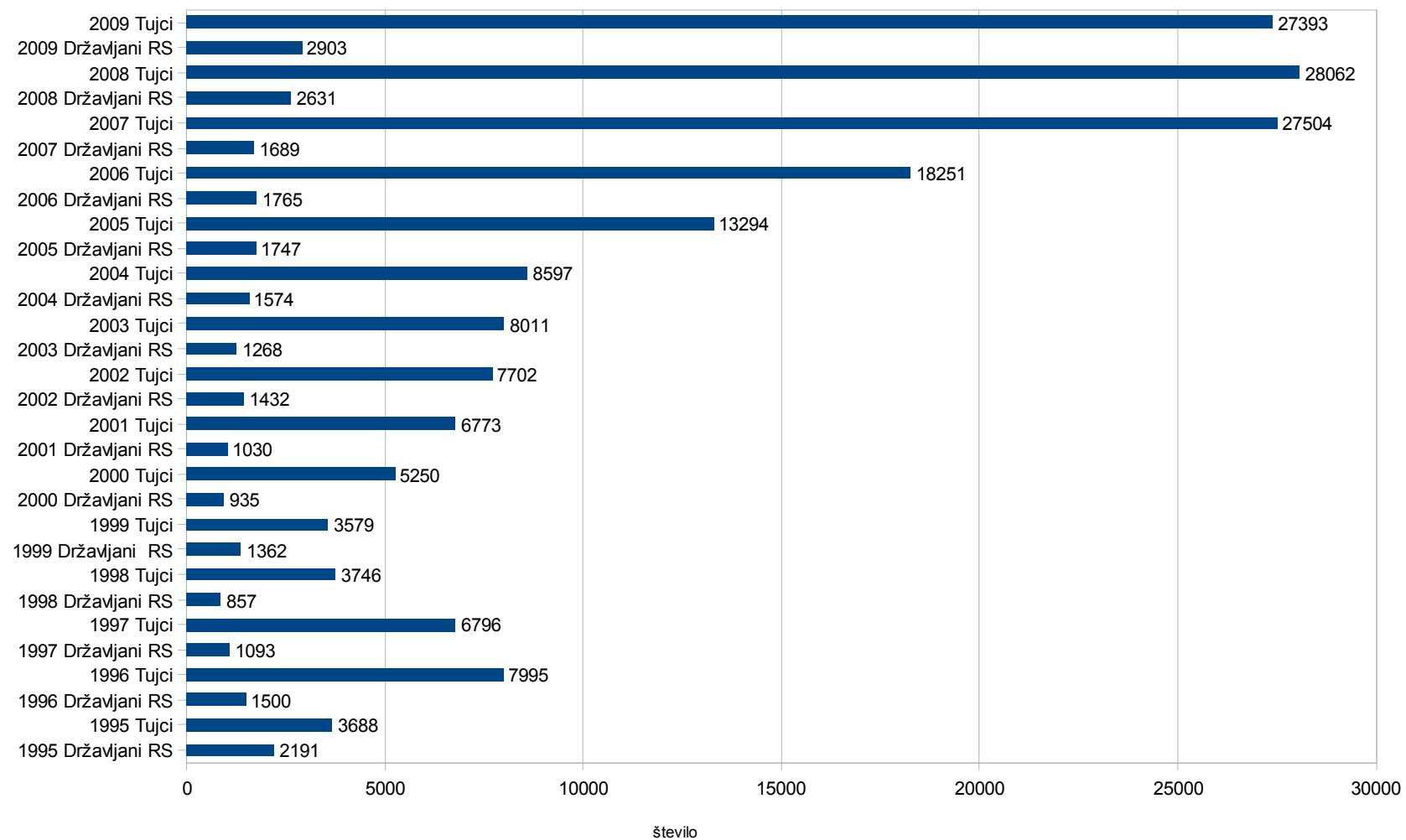

Priloga B: Grafikon - Meddržavne selitve po starostnih skupinah, priseljeni iz tujine
Državljeni Republike Slovenije in tujci skupaj

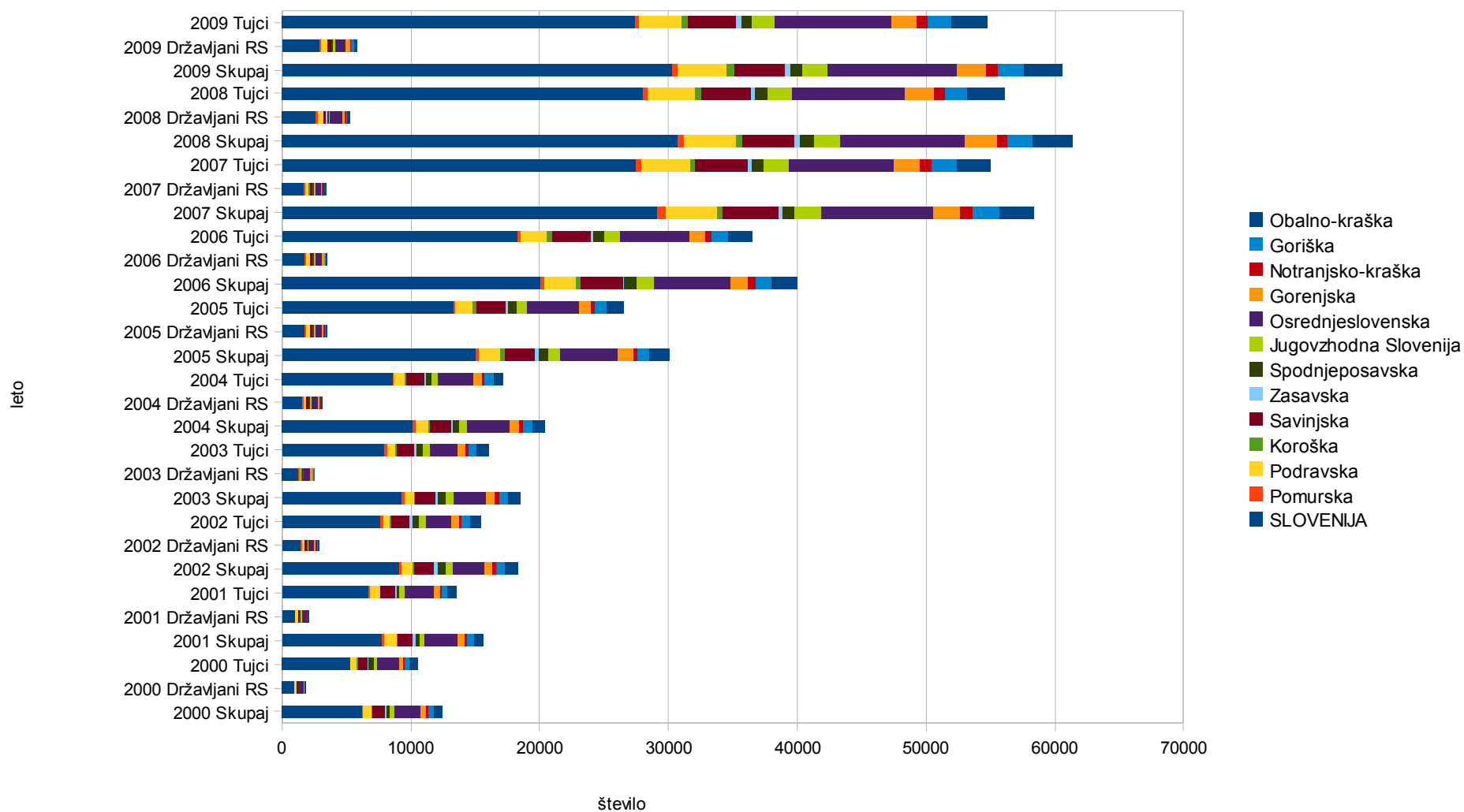
Vir: SURS (2011)

Priloga C: Grafikon - Meddržavne selitve, priseljeni iz tujine
Državljeni Republike Slovenije in tujci skupaj

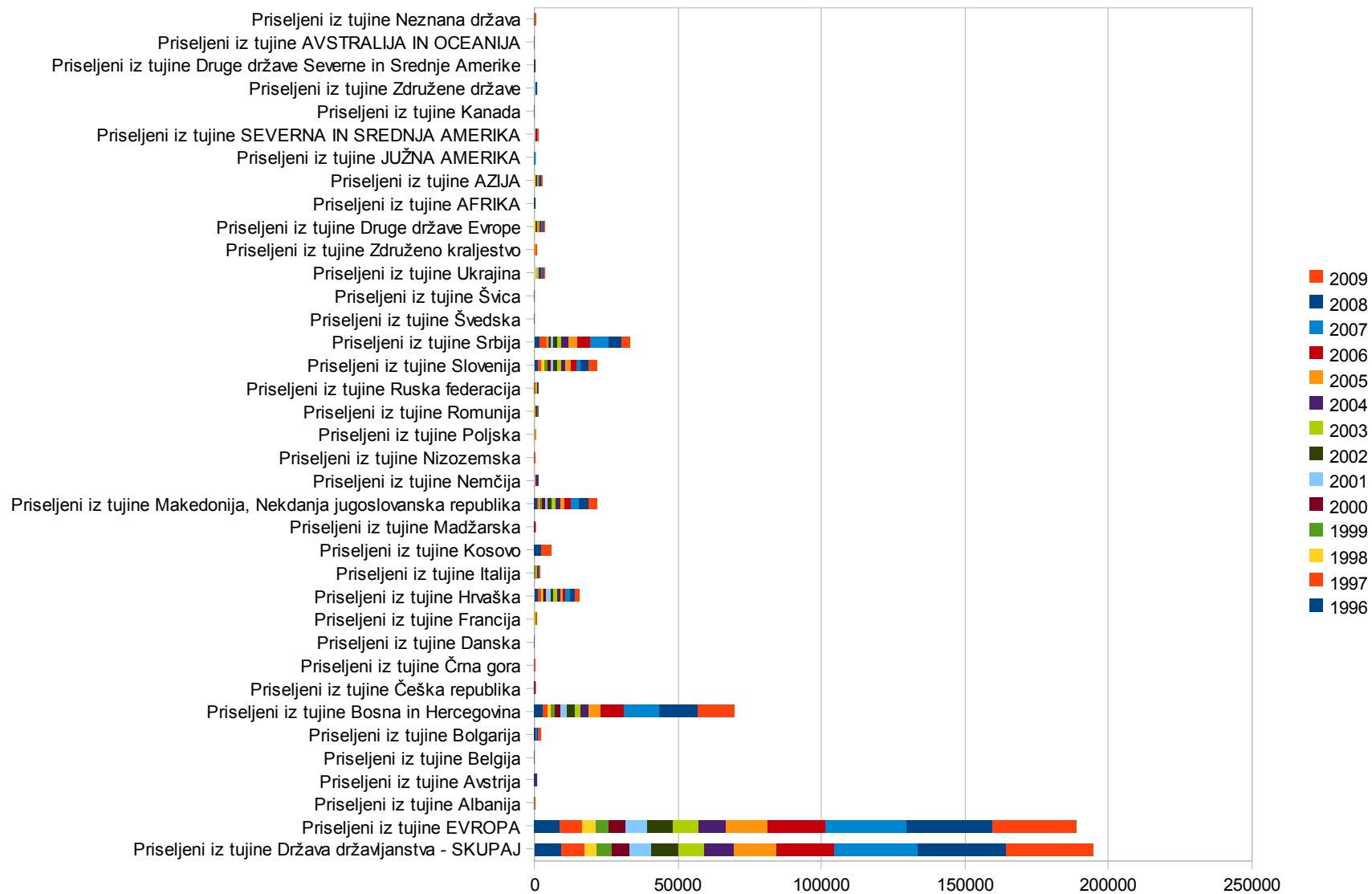
Vir: SURS (2011)

Priloga Č: Grafikon - Meddržavne selitve, priseljeni iz tujine, po statističnih regijah

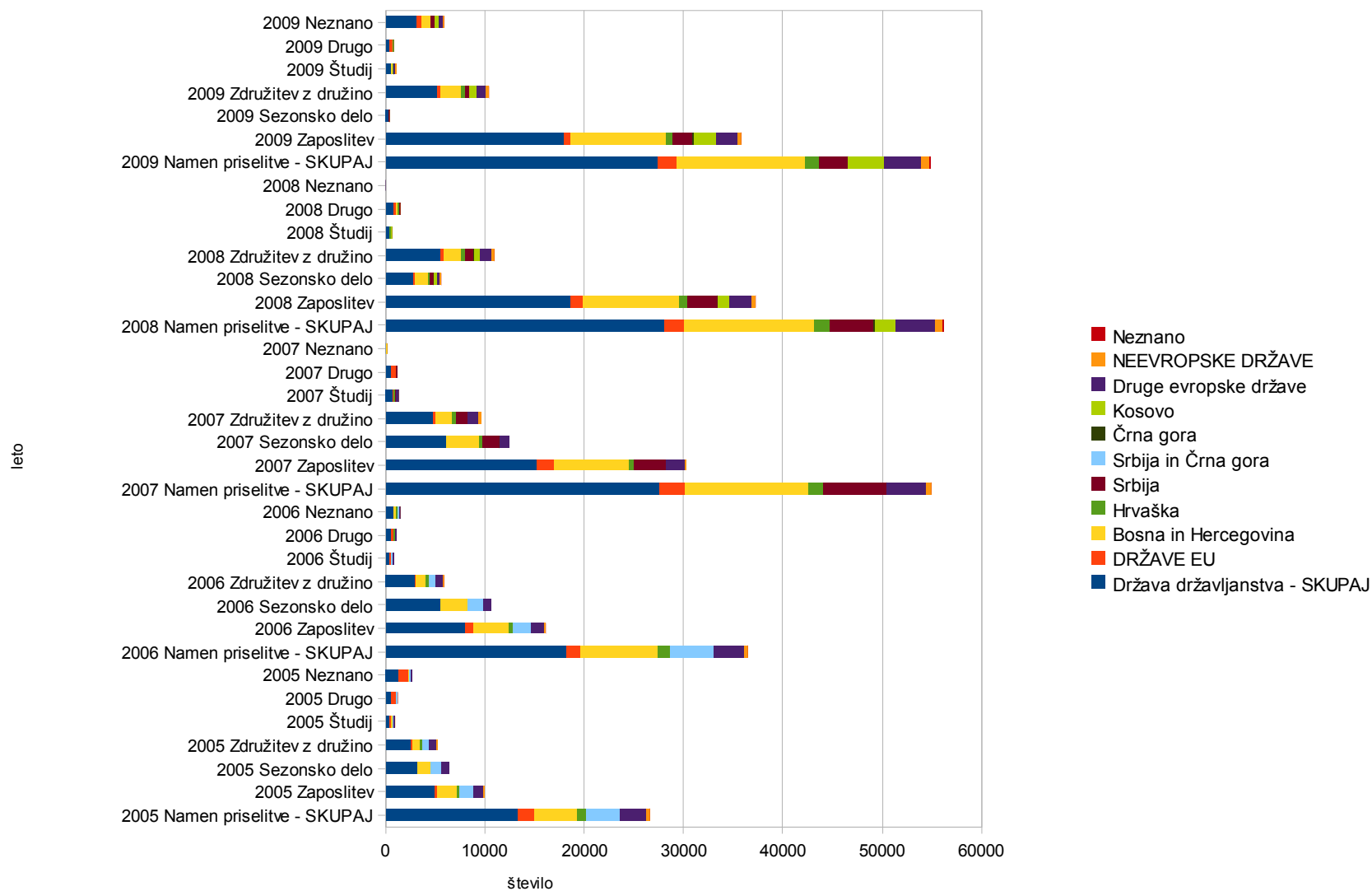
Vir: SURS (2011)

Priloga D: Grafikon - Meddržavne selitve po državi državljanstva, priseljeni skupaj

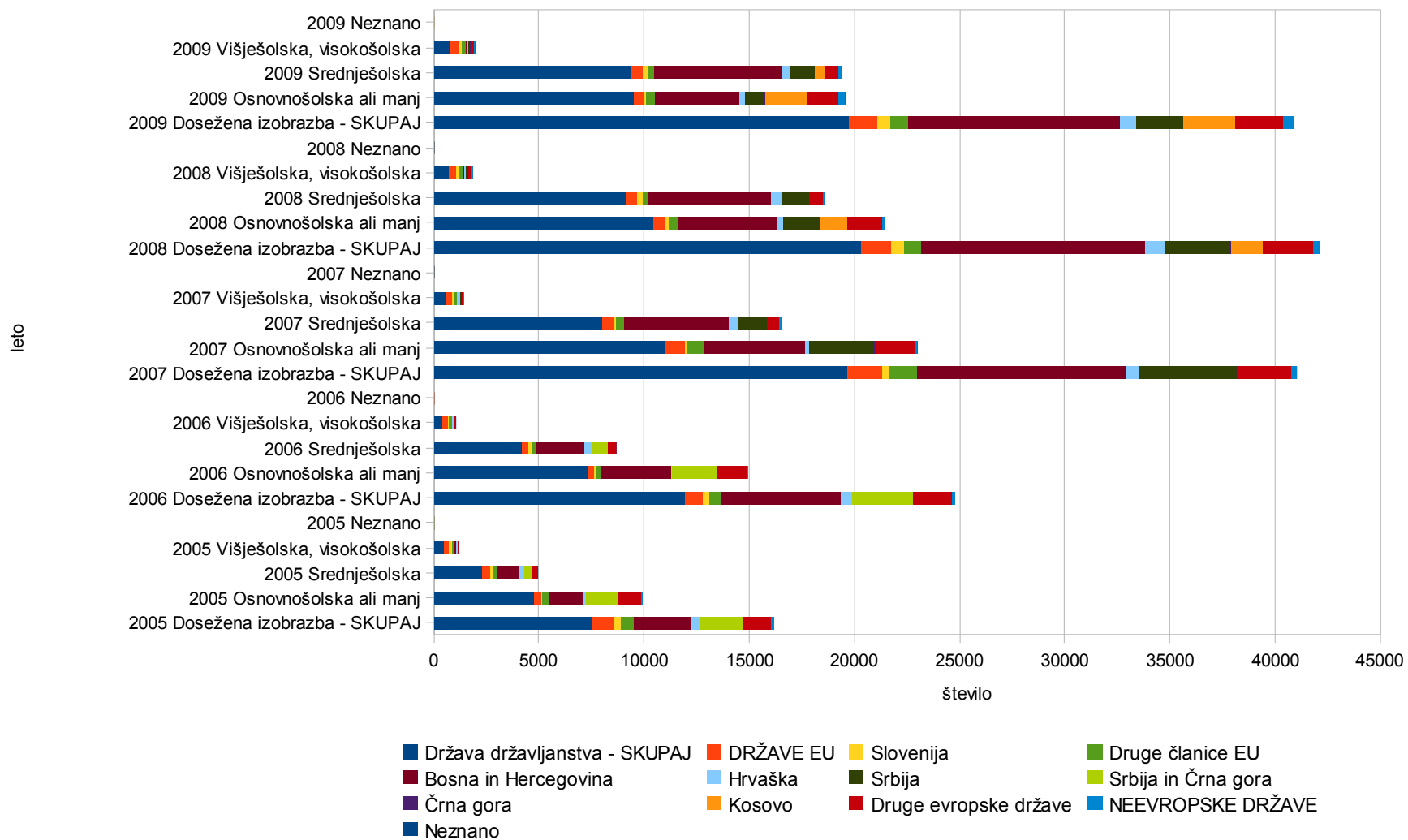
Vir: SURS (2011)

Priloga E: Grafikon - Priseljeni tuji po namenu in državi državljanstva

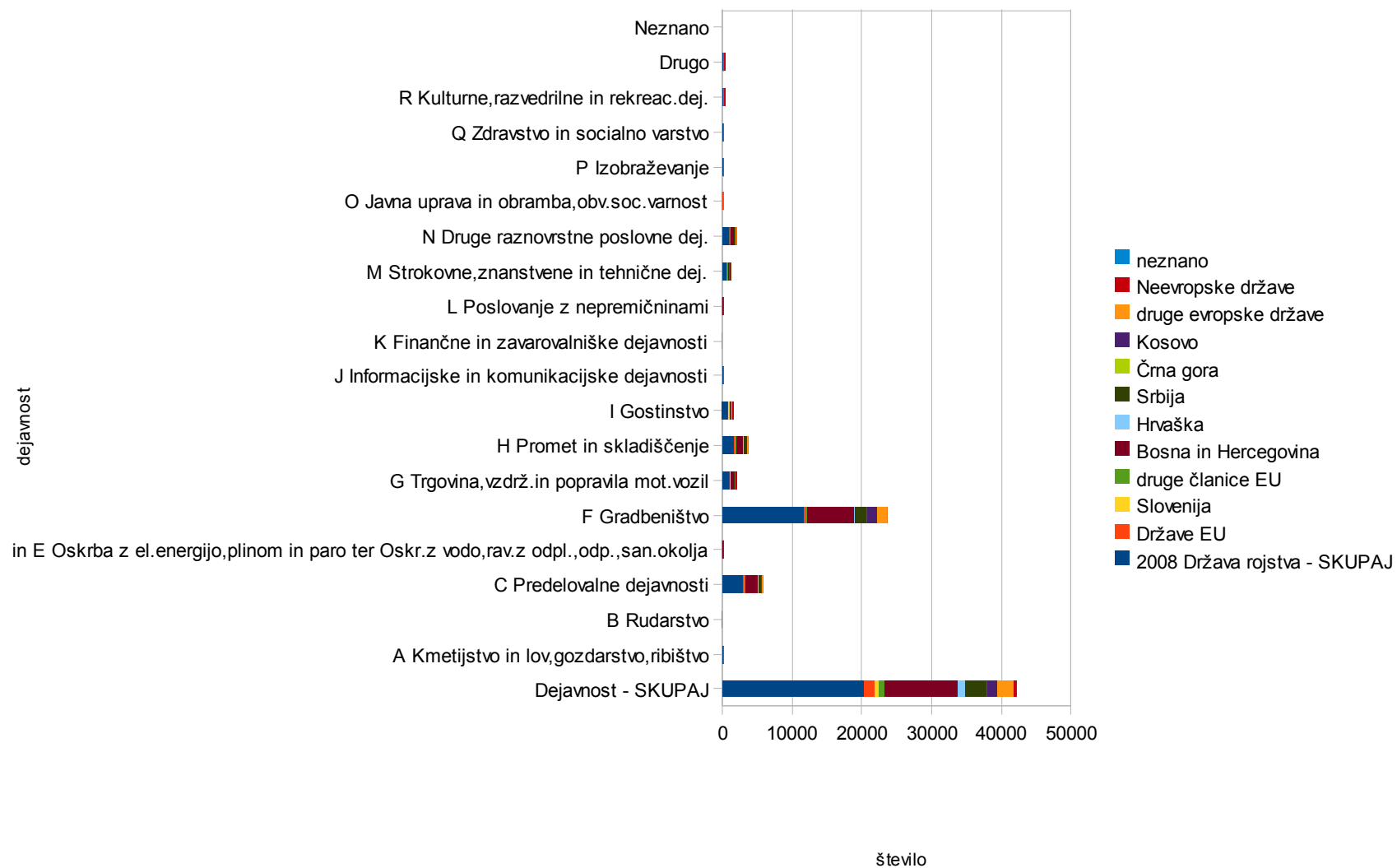
Vir: SURS (2011)

Priloga F: Grafikon - Priseljeno delovno aktivno prebivalstvo po doseženi izobrazbi in državi državljanstva

Vir: SURS (2011)

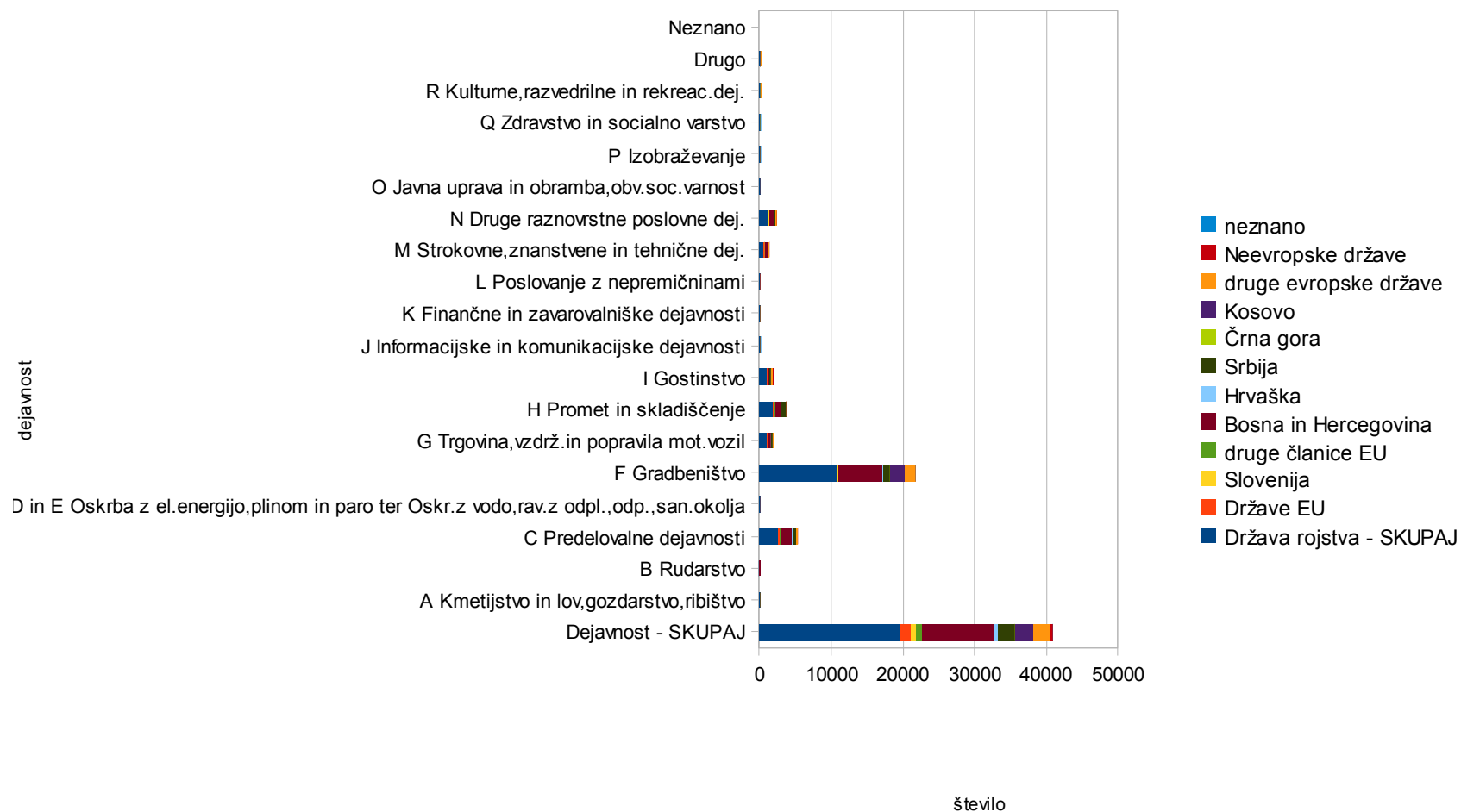
Priloga G: Grafikon - Priseljeno delovno aktivno prebivalstvo po državi državljanstva in dejavnosti za leto 2008

Vir: SURS (2011)

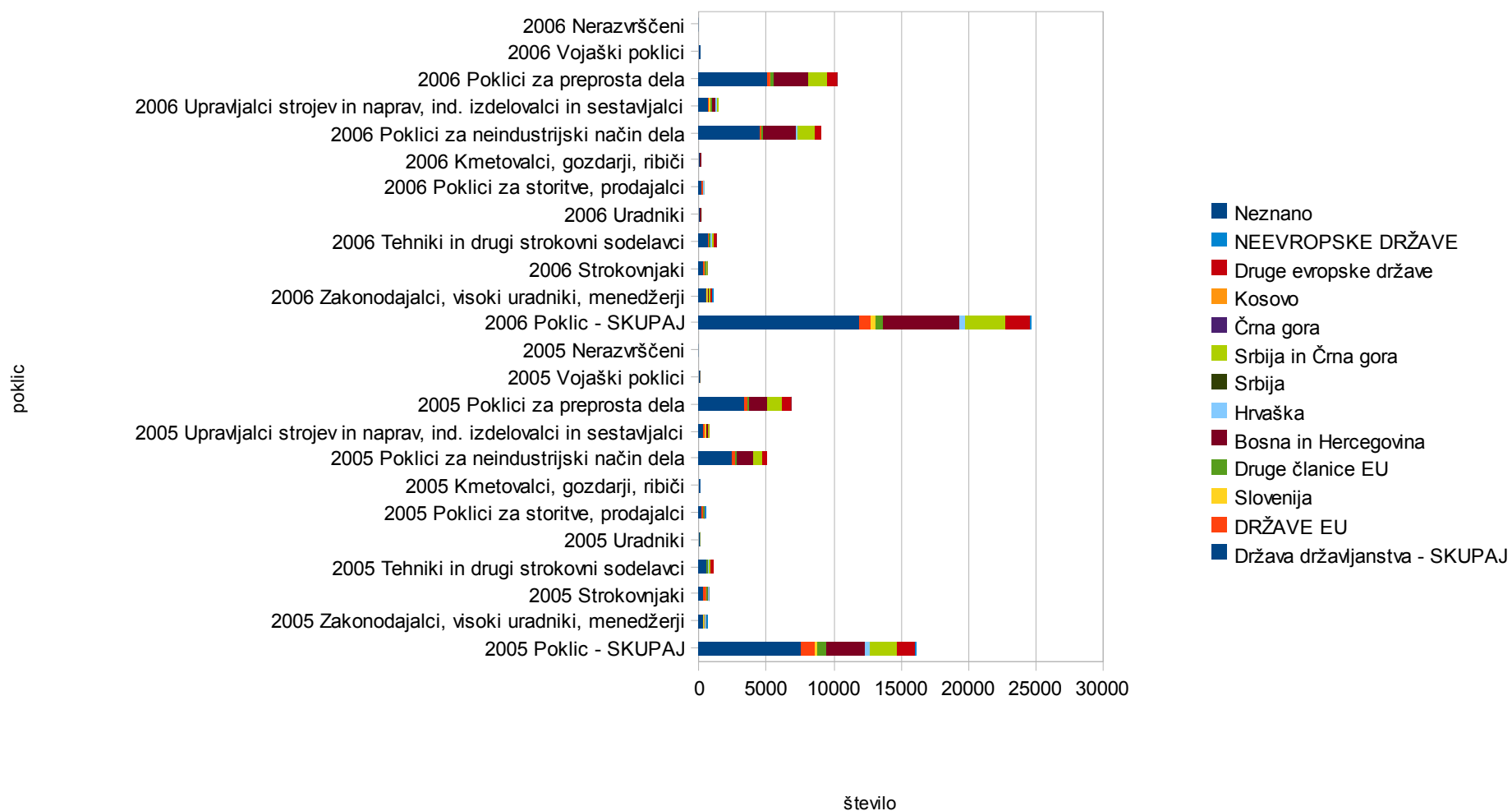

Priloga H: Grafikon - Priseljeno delovno aktivno prebivalstvo po državi državljanstva in dejavnosti, leto 2009

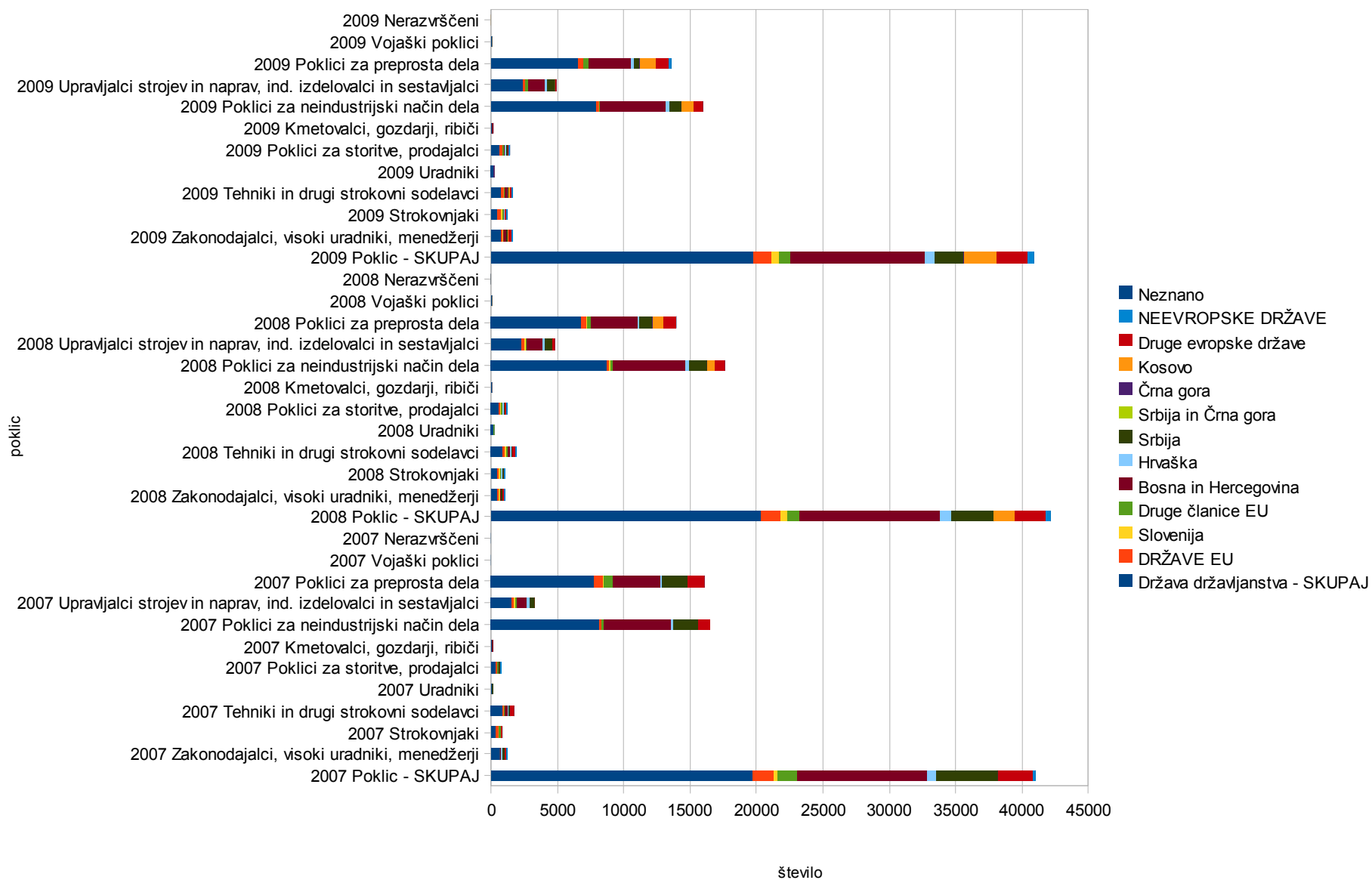
Vir: SURS (2011)

Priloga I: Grafikon - Priseljeno delovno aktivno prebivalstvo po poklicu in državi državljanstva, leto 2005, 2006

Vir: SURS (2011)

Priloga J: Grafikon - Priseljeno delovno aktivno prebivalstvo po poklicu in državi državljanstva, leto 2007, 2008, 2009

Vir: SURS (2011)

Priloga K: Tabela – Veljavna delovna dovoljenja za zaposlitev tujcev po dejavnostih, december 2008

Dejavnost	1 Osebn delovno dovoljenje	2 Dovoljenje za zaposlitev	3 Dovoljenje za delo	4 Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
A KMETIJSTVO IN LOV, GOZDARSTVO, RIBIŠTVO	201	311	39		551
B RUDARSTVO	40	23	7		70
C PREDELOVALNE DEJAVNOSTI	5.011	6.388	465	5	11.869
D OSKRBA Z ELEKTRIČNO ENERGIJO, PLINOM IN PARO	22		1		23
E OSKRBA Z VODO; RAVNANJE Z ODPLAKAMI IN ODPADKI; SANIRANJE OKOLJA	309	72	21		402
F GRADBENIŠTVO	12.468	26.189	6.256		44.913
G TRGOVINA; VZDRŽEVANJE IN POPRAVILA MOTORNIH VOZIL	1.418	1.861	523		3.802
H PROMET IN SKLADIŠČENJE	1.013	4.226	117		5.356
I GOSTINSTVO	1.235	1.405	262	31	2.933
J INFORMACIJSKE IN KOMUNIKACIJSKE DEJAVNOSTI	228	99	36		363
K FINAČNE IN ZAVAROVALNIŠKE DEJAVNOSTI	168	7	4		179
L POSLOVANJE Z NEPREMIČNINAMI	151	120	33		304
M STROKOVNE, ZNANSTVENE IN TEHNIČNE DEJAVNOSTI	974	1.087	194		2.255
N DRUGE RAZNOVRSTNE POSLOVNE DEJAVNOSTI	1.712	2.066	161	6	3.945
O DEJAVNOST JAVNE UPRAVE IN OBRAMBE; DEJAVNOST OBVEZNE SOCIALNE VARNOSTI	27	1			28
P IZOBRAŽEVANJE	282	65	29		376
Q ZDRAVSTVO IN SOCIALNO VARSTVO	376	71	58		505
R KULTURNE, RAZVEDRILNE IN REKREACIJSKE DEJAVNOSTI	251	186	23	11	471
S DRUGE DEJAVNOSTI	165	132	64		361
T DEJAVNOST GOSPODINJSTEV Z ZAPOSLENIM HIŠNIM OSEBJEM; PROIZVODNJA ZA LASTNO RABO	5				5
U DEJAVNOST EKSTERITORIALNIH ORGANIZACIJ IN TELES	6	1			7
00.000 NEZNANA DEJAVNOST	11.134	19	878		12.031
Skupaj	37.196	44.329	9.171	53	90.749

Vir: Zavod RS za zaposlovanje (2011)

Priloga L: Tabela - Veljavna delovna dovoljenja za zaposlitev tujcev po dejavnostih, december 2009

Dejavnost	delovno	za	3 Dovoljenje za delo	delovnega	Skupaj
A KMETIJSTVO IN LOV, GOZDARSTVO, RIBIŠTVO	222	152	22		396
B RUDARSTVO	48	27			75
C PREDELOVALNE DEJAVNOSTI	5.805	3.024	266	6	9.101
D OSKRBA Z ELEKTRIČNO ENERGIJO, PLINOM IN PARO	22	2			24
E OSKRBA Z VODO; RAVNANJE Z ODPLAKAMI IN ODPADKI; SANIRANJE OKOLJA	338	55	27		420
F GRADBENIŠTVO	15.086	16.839	3.633		35.558
G TRGOVINA; VZDRŽEVANJE IN POPRAVILA MOTORNIH VOZIL	1.720	1.149	508		3.377
H PROMET IN SKLADIŠČENJE	1.486	2.976	124		4.586
I GOSTINSTVO	1.485	1.438	279	25	3.227
J INFORMACIJSKE IN KOMUNIKACIJSKE DEJAVNOSTI	265	117	18		400
K FINANČNE IN ZAVAROVALNIŠKE DEJAVNOSTI	179	8	3		190
L POSLOVANJE Z NEPREMIČNINAMI	171	113	24		308
M STROKOVNE, ZNANSTVENE IN TEHNIČNE DEJAVNOSTI	1.127	750	179		2.056
N DRUGE RAZNOVRSTNE POSLOVNE DEJAVNOSTI	2.224	1.107	140	6	3.477
O DEJAVNOST JAVNE UPRAVE IN OBRAMBE; DEJAVNOST OBVEZNE SOCIALNE VARNOSTI	30	1	1		32
P IZOBRAŽEVANJE	326	72	24		422
Q ZDRAVSTVO IN SOCIALNO VARSTVO	440	84	48		572
R KULTURNE, RAZVEDRILNE IN REKREACIJSKE DEJAVNOSTI	270	125	20		415
S DRUGE DEJAVNOSTI	214	110	47		371
T DEJAVNOST GOSPODINJSTEV Z ZAPOSLENIM HIŠNIM OSEBJEM; PROIZVODNJA ZA LASTNO RABO	6	1			7
U DEJAVNOST EKSTERITORIALNIH ORGANIZACIJ IN TELES	7	2			9
00.000 NEZNANA DEJAVNOST	12.992	8	401		13.401
Skupaj	44.463	28.160	5.764	37	78.424

Vir: Zavod RS za zaposlovanje (2011)

Priloga M: Tabela - Veljavna delovna dovoljenja za zaposlitev tujcev po dejavnostih, december 2010

Dejavnost	1 Osebn delovno dovoljenje	2 Dovoljenje za zaposlitev	3 Dovoljenje za delo	4 Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
A KMETIJSTVO IN LOV, GOZDARSTVO, RIBIŠTVO	274	132	8		414
B RUDARSTVO	56	14	1	3	74
C PREDELOVALNE DEJAVNOSTI	6.636	1.716	303	5	8.660
D OSKRBA Z ELEKTRIČNO ENERGIJO, PLINOM IN PARO	22	5			27
E OSKRBA Z VODO; RAVNANJE Z ODPLAKAMI IN ODPADKI; SANIRANJE OKOLJA	344	29	25		398
F GRADBENIŠTVO	19.448	5.805	2.755		28.008
G TRGOVINA; VZDRŽEVANJE IN POPRAVILA MOTORNIH VOZIL	2.004	565	477		3.046
H PROMET IN SKLADIŠČENJE	2.367	1.772	156		4.295
I GOSTINSTVO	1.747	960	289	13	3.009
J INFORMACIJSKE IN KOMUNIKACIJSKE DEJAVNOSTI	298	73	23		394
K FINANČNE IN ZAVAROVALNIŠKE DEJAVNOSTI	184	14	4		202
L POSLOVANJE Z NEPREMIČNINAMI	214	54	32		300
M STROKOVNE, ZNANSTVENE IN TEHNIČNE DEJAVNOSTI	1.328	385	164		1.877
N DRUGE RAZNOVRSTNE POSLOVNE DEJAVNOSTI	2.771	434	159	13	3.377
O DEJAVNOST JAVNE UPRAVE IN OBRAMBE; DEJAVNOST OBVEZNE SOCIALNE VARNOSTI	31				31
P IZOBRAŽEVANJE	355	82	27		464
Q ZDRAVSTVO IN SOCIALNO VARSTVO	482	79	59		620
R KULTURNE, RAZVEDRILNE IN REKREACIJSKE DEJAVNOSTI	270	97	23	14	404
S DRUGE DEJAVNOSTI	212	118	47	1	378
T DEJAVNOST GOSPODINJSTEV Z ZAPOSLENIM HIŠNIM OSEBJEM; PROIZVODNJA ZA LASTNO RABO	6	1			7
U DEJAVNOST EKSTERITORIALNIH ORGANIZACIJ IN TELES	7	1			8
00.000 NEZNANA DEJAVNOST	17.571	7	391		17.969
Skupaj	56.627	12.343	4.943	49	73.962

Vir: Zavod RS za zaposlovanje (2011)

Priloga N: Tabela - Veljavna delovna dovoljenja po spolu, december 2008

Spol	Osebno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
Moški	28.794	42.001	8.587	36	79.418
Ženska	8.402	2.328	584	17	11.331
Skupaj	37.196	44.329	9.171	53	90.749

Vir: Zavod RS za zaposlovanje (2011)

Priloga O: Tabela - Veljavna delovna dovoljenja po spolu, december 2009

Spol	Osebno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
Moški	34.982	26.200	5.130	31	66.343
Ženska	9.481	1.960	634	6	12.081
Skupaj	44.463	28.160	5.764	37	78.424

Vir: Zavod RS za zaposlovanje (2011)

Priloga P: Tabela - Veljavna delovna dovoljenja po spolu, december 2010

Spol	Osebno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
Moški	45.689	11.082	4.323	36	61.130
Ženska	10.938	1.261	620	13	12.832
Skupaj	56.627	12.343	4.943	49	73.962

Vir: Zavod RS za zaposlovanje (2011)

Priloga R: Tabela - Veljavna delovna dovoljenja po spolu, april 2011

Spol	Osebno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
Moški	47.841	9.097	3.958	10	60.906
Ženska	11.385	1.337	724	4	13.450
Skupaj	59.226	10.434	4.682	14	74.356

Vir: Zavod RS za zaposlovanje (2011)

Priloga S: Tabela - Veljavna delovna dovoljenja po izobrazbi, december 2008

Stopnja izobrazbe	Osebnostno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
I	17.580	18.087	7.628	42	43.337
II	3.716	7.258	312		11.286
III	269	131	20		420
IV	10.934	15.990	583	11	27.518
V	2.997	2.317	261		5.575
VI	464	107	104		675
VII+VIII	1.222	424	250	0	1.896
B.Š.	14	15	13		42
Skupaj	37.196	44.329	9.171	53	90.749

Vir: Zavod RS za zaposlovanje (2011)

Priloga Š: Tabela - Veljavna delovna dovoljenja po izobrazbi, december 2009

Stopnja izobrazbe	Osebnostno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
I	18.643	13.705	4.498	24	36.870
II	4.023	4.837	238		9.098
III	295	58	16	7	376
IV	15.440	7.822	469	6	23.737
V	4.034	1.233	238		5.505
VI	552	97	82		731
VII+VIII	1.445	389	208	0	2.042
B.Š.	31	19	15		65
Skupaj	44.463	28.160	5.764	37	78.424

Vir: Zavod RS za zaposlovanje (2011)

Priloga T: Tabela - Veljavna delovna dovoljenja po izobrazbi, december 2010

Stopnja izobrazbe	Osebnostno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
I	20.300	5.600	3.743	41	29.684
II	6.565	2.057	241		8.863
III	329	55	18	1	403
IV	21.377	3.519	404	6	25.306
V	5.722	659	200		6.581
VI	653	69	99		821
VII+VIII	1.639	371	223	1	2.234
B.Š.	42	13	15		70
Skupaj	56.627	12.343	4.943	49	73.962

Vir: Zavod RS za zaposlovanje (2011)

Priloga U: Tabela - Veljavna delovna dovoljenja po izobrazbi, april 2011

Stopnja izobrazbe	Osebnostno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
I	20.954	4.829	3.509	13	29.305
II	7.307	1.575	221		9.103
III	335	51	14		400
IV	22.368	2.934	377	1	25.680
V	5.970	600	201		6.771
VI	648	60	108		816
VII+VIII	1.602	374	237		2.213
B.Š.	42	11	15		68
Skupaj	59.226	10.434	4.682	14	74.356

Vir: Zavod RS za zaposlovanje (2011)